Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

De bedelarij tegenover het strafrecht

https://hdl.handle.net/1874/240738

1885

G. C. D. R. VAN HARDENBROEK.

DE BEDELARIJ

TEGENOVER

HET STRAFRECHT.

UTRECHT,
J. DE KRUYFF.
1885.

A. qu.
192

DE BEDELARIJ

TEGENOVER

HET STRAFRECHT.

DE BEDELARIJ

TEGENOVER

HET STRAFRECHT.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

Doctor in de Rechtswetenschap,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. N. W. P. RAUWENHOFF,

Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkunde,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE

FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op ZATURDAG, den 7den MAART 1885, des namiddags te 3 uren,

DOOR

Gijsbert Carel Duco Reinout van Hardenbroek,

geboren te 's Gravenhage.

UTRECHT,

J. DE KRUYFF.

1885.

Aan mijne Ouders.

INHOUD.

		Blz.
Hoofdstuk I.	Historisch overzicht	1.
Hoofdstuk II.	De verschillende stelsels van bedelarij.	63.
Hoofdstuk III.	De wet van 3 Januari 1884 (Stbl. n°. 3)	95.

Bij het verlaten dezer Academie, reken ik het mij tot eenen plicht openlijk een woord van dank te brengen aan U, Hooggeachten Oom, Mr. M. W. Baron du Tour van Bellinchave, *voor de hulp en bereidvaardigheid mij betoond in het verzamelen van bronnen voor deze weinige bladzijden.*

U, Hooggeleerden Pols, *Hooggeachten Promotor, mijne bijzondere erkentelijkheid voor de nuttige wenken mij bij het samenstellen van dit proefschrift gegeven en voor den kostbaren tijd, dien Gij wel wildet beschikbaar stellen, mij met raad en voorlichting bij te staan.*

U allen, Hoogleeraren der Juridische Faculteit, mijnen hartelijken dank voor het onderwijs, dat ik van U mocht ontvangen. Moge het mij tot nut strekken op mijnen verderen loopbaan!

HOOFDSTUK I.

In de Middeneeuwen waren de kerk en de bijzondere liefdadigheid uitsluitend met de verzorging der armen belast. De wijze waarop de ondersteuning werd verleend, vooral de geregelde en meestal ruime uitdeelingen der kloosters, had de bedelarij en den lediggang ook van lieden, die tot arbeid geschikt waren, zeer in de hand gewerkt [1]).

Toen gaandeweg die toestand verergerde, begon men overal uit te zien naar middelen om daarin verbetering te brengen; o. a. drong LUTHER aan op afschaffing van alle bedelarij en het bedrijf der bedelmonniken, zoomede op het geven van onder-

---

[1]) Zie K. G. Kries. Die Englische Armenpflege 1863. Bladz. 5.

MR. O. VAN REES. De Engelsche werkhuizen. (Tijdschrift voor het armwezen. 5de deel 2de aflevering.)

steuning tot niet te ruim bedrag alléén aan hen, die niet in staat waren tot het verrichten van arbeid [1]) en veroordeelde CALVIJN het uitreiken van aalmoezen aan personen wier luiheid daardoor werd gevoed [2]). Beider stelsel was het weren der bedelarij en het geven van onderstand alléén aan waarlijk behoeftigen.

Afgescheiden van die leeringen begreep ook de burgerlijke overheid dat tegen het kwaad moest worden gewaakt en vaardigde ter beteugeling dan ook een tal van verordeningen en keuren uit [3]). Daaronder waren er die, in aanmerking genomen de tijden waarin en de omstandigheden waaronder zij werden opgesteld, doeltreffend konden worden geheeten.

Als één der merkwaardigsten kan genoemd worden het Groote Plakkaat van keizer KAREL V van 7 October 1531, hetwelk onderscheidene bepalingen betrekkelijk de policie dezer landen, de bedelarij, enz. bevatte en orde stelde op het onderhoud der

---

[1]) Zeitschrift für Staatswissenschaft 1860. Bladz. 526.

[2]) H. WISKEMAN. Darstellung der in Deutschland zur Zeit der Reformation herrschenden national ökonomischen Ansichten 1861. Bladz. 79.

[3]) LUTTENBERG. Groot Placcaatboek. Afd. Armwezen.

armen. Bij dat plakkaat werd onder meer bevolen dat alle armen, levende van aalmoezen een merk of lijfteeken op hunne tabbaarden moesten dragen. Deze instelling is tot zelfs in latere tijden in verscheidene plaatsen van ons land in stand gebleven. Daarlatende de vraag of het humaan was, de bedeelden door een teeken te onderscheiden, is het zeker, dat zulk een voorschrift „het trekken van de armen" niet uitlokkend maakte.

In 1561 werd in Wurtemberg bepaald: Diejenigen welche kräftig genug sind zu arbeiten aber keine arbeit finden können, sollen unterstützt werden, aber dafür der Herrschaft oder Stadt arbeiten, damit sie nicht bei dem heiligen Almosen der Faulheit gewonnen und werklos werden [1]).

Verder werden algemeene plakkaten tegen de bedelarij uitgevaardigd, als op 21 Juli 1583, 13 October 1586, 4 Mei 1588, 25 Juni 1649, 1 April 1738, 22 April 1751. Het plakkaat der Staten van Gelderland van 22 Maart 1547 hield in: „dat de bedelaars zich binnen 3 dagen uit het Furstendom hadden te begeven op poene dat zij gepijnigd en

---

[1]) Zeitschrift für Staatswissenschaft 1860. Bladz. 538.

gegeeseld zouden worden." Voorts dat aan inheemsche bedelaars, buiten hunne woonplaats bedelende, de neus zou worden opgespleten. Bij ordonnantie der Staten van Friesland werd o. a. gelast, dat alle uitheemsche lediggangers, bedelaars en landloopers, geene woonplaats hebbende of sedert een half jaar gehad hebbende in „Friesland" binnen 8 dagen moesten vertrekken op poene van geesseling of bannissement naar de galijen. Het algemeen plakkaat van 25 Juni 1649 bedreigde het bedelen of afpersen van geld met geesseling of bannissement. Daarbij werd tevens eene belooning van *f* 12.— toegezegd aan ieder, die lediggangers, landloopers, vagebonden, bedelaars en dergelijke soorten van „kwade menschen" welke verbannen waren geweest, in handen der Justitie overleverde.

Verdere provinciale en plaatselijke verordeningen en keuren dagteekenen o. a. van 16 December 1595 van de Staten van Holland en West-Friesland, 7 September 1614 van die van Zeeland, 11 April 1650 van de Regeering der stad Utrecht, waarbij werd gelast om „alle vreemde en uitheemsche vagebonden, lediggangers, bedelaars, mans en vrouwen, jong en oud en verder alle vreemde personen van aalmoezen levende en die niet volkomen aan de

gecommitteerden van de Ambachtskamer konden doen blijken dat zij gestadig 6 jaren lang zonder aalmoezen te genieten, binnen die stad gewoond en zich eerlijk en stil gedragen hadden, uit de stad moesten vertrekken binnen 14 dagen zonder daarin terug te mogen keeren dan met consent, op straffe van aangetast, te water en te brood gesteld, geschavotteerd of anderszins gecorrigeerd te worden. Bij die verordening werden ter wering der bedelarij 4 mannen aangesteld, die in last hadden alle dagen de stad te doorkruisen en bedelende personen aan te manen tot het verrichten van arbeid. Het kwalijk bejegenen dier mannen werd gestraft met „openbaarlijk geschavotteerd, gegeeseld en uit de stad gejaagd te worden."

Bij plakkaat van 24 April 1691 gelastten de Staten van Overijssel „scherpelijk alle heidens, landloopers, vagebonden en dergelijk schuim van menschen, zoowel mannen als vrouwen om binnen den tijd van 3 dagen na publicatie van dat stuk, uit de provincie te vertrekken en ook vervolgens daarbuiten te blijven, op straffe dat al degenen die daartegen komen te doen, niet alleen zullen worden uitgeplunderd, maar terstond de facto, zonder eenige verdere form van regtspleginge, voor de eerste

reize zullen worden gegeeseld, en weder daarin komende, zwaarder aan den lijve zullen worden gestraft." Daarbij werd zelfs met verbanning voor het geheele leven bedreigd.

Voorts vaardigden de Staten van den Lande van Utrecht onder dagteekening van 10 Februari 1707 een plakkaat uit tegen de bedelaars, dieven, vagebonden, landloopers en zoogenaamde Egyptenaren.

De Staten van Gelderland vaardigden zoodanig stuk uit op 9 Mei 1714 tegen alle heerlooze vagebonden, heidenen en landloopers. Voor de Baronny van Breda en Steenbergen werd op 11 October 1774 een Reglement tegen de bedelarij vastgesteld, inhoudende o. a. dat aan lieden buiten staat om te arbeiden, het vragen van aalmoezen kon worden toegestaan; dat die welke in staat waren te arbeiden, daaraan gehouden waren; dat de weigerachtigen om te arbeiden aanvankelijk met eene detentie voor eenigen tijd te water en te brood zouden gestraft worden; dat de bedeelden beneden de 60 jaar een teeken op den linkerarm hunner kleeding zouden hebben; dat de bedeelden geen hond mochten houden, noch kroegen of herbergen mochten frequenteeren. In het begin van het jaar 1780 vaardigde men te Zutphen eene ordonnantie uit, ter beteugeling van bedelarij. Almede

bevatten de Fransche decreten van 15 October 1793 en 5 Juli 1808, beiden executoir verklaard bij het decreet van 19 April 1811, maatregelen tot wering en uitroeiing der bedelarij. Bij het crimineel wetboek voor het koningrijk Holland van 1809 werden de bestaande wetten en reglementen tegen bedelaars en vagebonden, voor zoover zij nog in gebruik waren, gehandhaafd. Het wetboek op de rechterlijke instellingen en rechtspleging in het koningrijk Holland van 1809 bevatte eene bepaling volgens welke alle bedelaars of die hunne kinderen deden bedelen na summier verhoor en zonder vorm van proces behoorden te worden gestraft met gevangenis van 1 of 2 weken. Voorts zijn bij de Art. 271, 272, 273 en 274 zoomede 282 van den Code Pénal tegen bedelarij en landlooperij straffen bedreigd; is bij de wet van 29 Juni 1854 (Stbl. No. 102) genoemd wetboek ook op dit punt herzien, en is ten slotte bij het onlangs vastgestelde Nationale Strafwetboek dit onderwerp nader geregeld.

Voor het eerst is bij het Keizerlijk Decreet van 5 Juli 1808 (Bull. des lois. N°. 211) sprake van de overbrenging der bedelaars naar bedelaarshuizen en wel van de Departementen. Die straf is in den Code Pénal overgenomen en hoewel in eenigszins

andere bewoordingen, toch in beginsel bij de latere wetten behouden; bij het laatst vastgestelde nieuwe strafwetboek echter alléén voor de bedelaars en dronkaards (art. 453). Het woord bedelaarshuis is echter vervangen door bedelaars-gesticht, werkhuis, of in het Nieuwe Strafwetboek rijkswerkinrichting.

Het in het leven roepen door het gouvernement van werkinrichtingen en de overbrenging derwaarts van bedelaars en landloopers heeft van af het jaar 1816 ten onderwerp gestrekt van een aantal koninklijke besluiten [1]). Aan de mededeeling dier besluiten behooren echter eenige inlichtingen vooraf te gaan omtrent de door particuliere personen en vereenigingen in het leven geroepen inrichtingen tot werkverschaffing, als middel tot wering van bedelarij.

Meer bepaald in de vorige eeuw werden in bijna alle landen van Europa zulke werkplaatsen opgericht, doch nagenoeg overal, ook in ons vaderland, zijn het op zich zelf staande pogingen gebleven en op den duur hebben zij niet aan de verwachtingen beantwoord [2]). Er was dikwijls gebrek aan werk, of

---

[1]) Zie LUTTENBERG's chronologische verzameling.

[2]) Zie de Gerando: de la bienfaisance publique Dl. 3. Blz. 516 vlg.

te weinig gelegenheid om de vervaardigde voorwerpen van de hand te doen. Ook miste men het noodige verband tusschen die inrichtingen en de armbesturen. Daarbij kwam nog dat men bij het besturen der werkinrichtingen niet altijd streng genoeg vasthield aan het begrip dat het *werkhuizen* en geene inrichtingen tot *verpleging van zieken* waren, zoodat de regel, waarnaar in een werkhuis meer gewerkt en minder voedsel gegeven moet worden dan in de gewone maatschappij," teneinde de werkinrichtingen uitsluitend uit behoefte worden opgezocht", te veel buiten toepassing bleef. Onwillens hebben vele werkinrichtingen het getuigenis afgelegd, dat nijverheid en armenzorg niet gepaard kunnen gaan. Sommige inrichtingen, o. a. die te Monnikendam, zijn ook te veel beschouwd als fabrieken, waar men moest trachten zooveel mogelijk geld te verdienen.

Het oudste bekende werkhuis in ons vaderland is dat te Amsterdam [1]) in 1654 gebouwd om de bedelarij te weren, die niettegenstaande de strenge verordeningen zoowel tegen het bedelen zelf als tegen het

---

[1]) Zie voornaamste stukken, getrokken uit de handelingen der algemeene armen-commissie over het Departement Holland. 's Hage 1805—1808. Dl. I. Blz. 141 vlg.

geven aan bedelaars [1]) voortdurend toenam. Het diende o. a. tot spinhuis, tuchthuis en verbeterhuis en ook tot *gedwongen werkplaats voor bedelaars langs de straat opgevat.* Later werden werkinrichtingen tot stand gebracht, als te Harlingen in 1768, te Haarlem in 1771, te Hoorn in 1777, te Enkhuizen in 1780, te Leiden in 1796, te Gouda in 1850. De te Monnikendam opgerichte armenfabriek werd zoo voortreffelijk ingericht, dat zij den prijs wegdroeg door de Nederl. huishoudelijke Maatschappij voor de beste werkinrichting uitgeloofd. In 1816 was zij echter reeds in verval door gebrek aan vertier [2]). De oorzaak hiervan was, dat het bestuur eene overeenkomst met de stad Leiden aanging om aldaar voor rekening van Monnikendam te laten werken.

Het in 1782 te Amsterdam opengestelde werkhuis [3]) (niet te verwarren met het bovengemelde)

---

[1]) Zie de ordonnantien van 1613, 1617, 1652, 1654 in: Handvesten van Amsterdam.

[2]) J. C. W. LE JEUNE. Geschiedkundige nasporingen omtrent de armoede en de bedelarij, 's Hage 1816.

[3]) N. S. CALISCH. Liefdadigheid te Amsterdam, 1851. Blz. 119 vlg.

diende in de eerste tijden na de oprichting voornamelijk tot bedelaarsgesticht en bewaarplaats voor hen, die met voorkennis van het gerecht, wegens slecht levensgedrag werden opgesloten; later werden daarin ook voorloopig opgenomen de bedelaars die veroordeeld waren om naar de kolonie Ommerschans overgebracht te worden, voorts voor gegijzelden, enz. Thans wordt te Amsterdam geen stadswerkhuis meer gevonden.

Door de wijze waarop de werkhuizen in Friesland werden ingericht [1]), werd het voor de armbesturen mogelijk gemaakt, om zich bij het verleenen van onderstand te bepalen tot die armen, die niet of niet meer konden werken. Zij onderscheidden zich in dit opzicht gunstig van die, welke elders tot stand kwamen. De arbeid in die Friesche huizen bestond deels in fabriek-, deels in landbouwwerk; ook werden de armen tegen een laag daggeld bij boeren verhuurd. Ook in andere provinciën des Rijks werden arm- of werkhuizen opgericht. Naar die inrichtingen werden volgens de ontvangen verslagen een

---

[1]) Zie Mr. W. C. Mees. De werkinrichtingen voor armen uit een staathuishoudkundig oogpunt beschouwd. Rotterdam 1844. Blz. 228 vlg.

aantal armen verwezen, die zich om onderstand aanmeldden. Volgens het laatst verschenen Regeeringsverslag over de verrichtingen aangaande het armbestuur, telde men in ons land bij het einde van 1882, 52 instellingen ter werkverschaffing aan behoeftigen. In 13 geschiedde dit in daartoe ingerichte werkplaatsen, in de 39 andere instellingen werd het werk op andere wijze verschaft. In genoemd jaar werd aan 3935 personen werk gegeven en daarvan aan ongeveer 2799 op andere wijze dan in werkplaatsen. Die cijfers waren lager dan die over 1881. Instellingen ter werkverschaffing in- of buiten zoodanige plaatsen ontbraken in 1882 in de provincie Limburg. Een 12tal instellingen in onderscheidene gemeenten hebben niet gewerkt.

Op het zoogenaamde platteland werden zeer schaars instellingen ter werkverschaffing aangetroffen. De verschaffing van werk in daartoe ingerichte werkplaatsen had ook in 1882 voor het grootste gedeelte plaats in de uitsluitend burgerlijke instellingen en in die bestuurd door de burgerlijke overheid gezamenlijk met kerkelijke besturen of bijzondere personen en vereenigingen. Het verschaffen van werk op andere wijze dan in daartoe ingerichte werkplaatsen geschiedde, in de eerste en voornaamste plaats door

instellingen, bestuurd door bijzondere personen of door bijzondere niet kerkelijke vereenigingen, en voorts ook door burgerlijke instellingen en door die, welke van wege kerkelijke gemeenten werden geregeld en bestuurd. Als gemeentelijke subsidiën werden door de verschillende instellingen ongeveer *f* 16000 ontvangen. Sommigen ontvingen zooveel als de uitgaven hooger waren dan de ontvangsten. In enkele gemeenten oefenden de werkinrichtingen een zeer gunstigen invloed uit op het armwezen, doordien het lichtvaardig vragen om onderstand door haar aanmerkelijk werd tegengegaan.

De werkzaamheden in- en buiten de werkinrichtingen, bestonden voornamelijk in weven, spinnen van wol en koehaar, touwpluizen, braken van vlas, houtzagen, verbrijzelen van keien, verzamelen van mestspeciën, maken van kleedingstukken, tapijten, matten, borstels, bezems, spijkers, manden, breien van kousen, saijetten en wollen goederen, handschoenen en netten, naaien, vlechten van stroo, biezen en helm, veld en tuinarbeid alsmede slaan van touw uit oud touwwerk en het uitoefenen van onderscheidene handwerken, te 's Gravenhage meer bijzonder in het beteelen van duingronden. Voor enkele gemeenten is opgegeven, dat de waarde van

het werk meer bedroeg dan de uitgaven voor grondstoffen, gereedschappen en arbeidsloon.

Onder de vereenigingen of maatschappijen, opgericht met het doel om aan behoeftigen werk te verschaffen en daarmede tevens de gelegenheid om in hun onderhoud te voorzien (indirecte wering van bedelarij), bekleedt zeker die, welke haar bestaan aan nu wijlen Graaf J. VAN DEN BOSCH heeft te danken, eene eerste plaats. [1]) De Maatschappij van Weldadigheid, haar heb ik op het oog, heeft van den beginne af aan getracht het boven omschreven doel te bereiken door het stichten van koloniën op onbebouwde en geheel dorre gedeelten van ons vaderland, teneinde aldus de verschaffing van arbeid te doen gepaard gaan met de ontginning van gronden en verbetering van den „vaderlandschen bodem." De onderstelling was, dat met de vruchten der bebouwde oppervlakten in de behoeften der kolonisten zou kunnen worden voorzien. Terstond na de oprichting dier Maatschappij in 1818 werden door het bestuur, aan het hoofd waarvan PRINS FREDERIK

---

[1]) F. W. FABIUS. De Maatschappij van Weldadigheid in hare werking, strekking en geldelijken toestand. Amsterdam 1841.

der Nederlanden zich stelde, pogingen aangewend om contribueerende leden te bekomen; dit werd met zulk een gunstigen uitslag bekroond dat reeds in het eerste jaar het ledental ruim 21000 bedroeg. Dit cijfer daalde echter gaandeweg. Na verloop van eenige jaren werd daarin weder eenige verbetering bespeurd, wellicht ook nadat de koning bij besluit van 6 November 1822, het verlangen had te kennen gegeven, dat de toetreding tot de Maatschappij door alle gepaste middelen wierd aangemoedigd.

De gelden vereischt tot het aankoopen der heidevelden, het bouwen der noodige huizen enz., werden aanvankelijk bij wijze van negotiatie op de gebouwen der eerste kolonie verkregen, terwijl bij de trapsgewijze uitbreiding der koloniën weder nieuwe leeningen werden gesloten.

De Maatschappij kocht het allereerst aan het landgoed Wester-Beeksloot bij Steenwijk, welke plek omgeven van dorre heidegronden en onbebouwde landen door haar werd bestemd om als eene eerste proefneming te worden ontgonnen en bebouwd. Daar werd de eerste grond gelegd voor eene inrichting, waardoor aan duizenden armoedige landgenooten werk en onderhoud werd verschaft en tevens duizenden morgen gronds van onnutte en onbebouwde heidevelden in

vruchtbare akkers werden herschapen. Op den 25sten Augustus 1818 werd ter gemelde plaats door den ontwerper en oprichter der Maatschappij, Graaf VAN DEN BOSCH, de eerste steen gelegd van het eerste huis der op te richten kolonie en reeds eenige maanden later werden 53 huizen door even zooveel gezinnen, te zamen uitmakende 346 zielen, uit verschillende oorden des Rijks opgezonden, betrokken. Het steeds aangroeiend getal gezinnen maakte het aanleggen in 1819 van eene tweede, en in 1820 van eene derde kolonie noodzakelijk. In 1822 werden de reeds tot 6 aangegroeide koloniën door onderlinge samenvoeging in 3 koloniën verdeeld en daaraan de namen gegeven van Frederiksoord, Willemsoord en Wilhelmineoord. Die drie aan elkaar grenzende en tezamen als het ware één geheel uitmakende koloniën zijn gelegen op de grenzen van de provinciën *Overijsel*, *Friesland* en *Drenthe*.

In die koloniën werden tegen betaling in eens van *f* 1700.— per gezin, uit alle oorden des lands, huisgezinnen opgenomen en gevestigd. Dit geschiedde dan op voorstel eener subcommissie of op verzoek van bijzondere corporatiën of van particuliere personen. Die gezinnen moesten uit valide personen bestaan; ten minste moest één lid daarvan tot den

veldarbeid geschikt zijn. Van den eisch aangaande de validiteit werd echter in 1831 door de Maatschappij afgezien, verklarende zij zich toen bereid ook invalide personen op te nemen, mits tegen hoogere vergoedingskosten. Voorts werden na daartoe gesloten contracten o.a. met gemeente- en armbesturen, huisgezinnen gevestigd tegen eene jaarlijksche betaling van *f* 25.— per hoofd gedurende 16 jaren. Evenals voor de bovenbedoelde storting van *f* 1700.— het altijddurend recht op eene hoeve werd verkregen, zoo bleef ook bij de plaatsing tegen *f* 25.— 's jaars, aan de opzenders voorbehouden de vacant komende hoeven telkens met nieuwe gezinnen aan te vullen, terwijl na verloop van de 16 jaren die aanvulling bij voortduring geheel kosteloos geschiedde. Verder werden huisgezinnen met weezen opgenomen, tengevolge van het in 1819 gemaakte plan. Daarnaar was bij opzending van minstens 6 weezen *f* 60.— per hoofd verschuldigd, terwijl de uitbesteders tevens het recht verkregen om twee huisgezinnen geheel kosteloos te plaatsen. Ook konden corporatiën en particulieren, eenloopende personen tegen *f* 60.— 's jaars besteden. Zulke dusgenaamde bestedelingen werden bij huisgezinnen ingedeeld.

Een der eerste stelregels van de Maatschappij was om aan de bestede gezinnen en personen het noodige tot onderhoud als belooning voor volbrachten arbeid te verschaffen. Tot het verrichten van werk werd gelegenheid gegeven op het veld, in de fabrieken en andere werkplaatsen. De landbouw bleef evenwel hoofdzaak. Alleen zij, die daartoe ongeschikt waren of daarvoor konden worden gemist, werden tot andere bezigheden gebruikt. Ieder gezin werd bij aankomst op eene hoeve gevestigd, van al het noodige huisraad voorzien en ontving ook eene koe, waarbij soms later eene tweede kwam, met hetgeen tot haar onderhoud werd vereischt. Voorts bekwam het brood, aardappelen en winkelzaken, voor welk een en ander het bij de Maatschappij werd gedebiteerd. Daarentegen was het verplicht tot het verrichten der aangewezen werkzaamheden tegen belooning naar vastgestelde tarieven. De verdiensten werden echter niet uitbetaald, maar daarvan werd voor kleederen, brandstoffen en aardappelen ingehouden, terwijl het dan nog overschietend bedrag in eene reservekas werd gestort om te strekken tot voldoening van het winkelgeld, enz., voor het geval dat de kolonist buiten toedoen geene of geen genoegzame verdiensten kon maken. Het overblijvende dier reserve werd bij

het verlaten der koloniën uitbetaald, zoo noodig na aftrek van schulden. Op dezen maatregel werd echter later teruggekomen en bepaald, dat de reserve bij het verlaten der koloniën niet zou worden ter hand gesteld. De bestedeling op particulier contract bij een huisgezin ingedeeld, ontving van zijne verdiensten 10% voor zakgeld, 10% werd voor hem bewaard tot aan zijn ontslag en het overige kwam in de massa der verdiensten van het gezin, waarbij hij inwoonde. In die koloniën vond men kerkgebouwen voor protestanten, roomsch-katholieken en israëlieten, zoomede scholen, waarvan er eene in 1820 voor rekening van den Koning werd gebouwd. De muntspeciën waren fictieve, — in de gewone maatschappij niet gangbare geldstukken. De straffen bestonden voornamelijk in verplaatsing onder de arbeiders te Veenhuizen, of naar de strafkolonie te Ommerschans.

Verder bezat de Maatschappij de kolonie Wateren en het belangrijk instituut aldaar gevestigd. Deze kolonie grensde aan de kolonie Wilhelmine-oord. Zij bestond eigenlijk alleen uit het aldaar gevestigde opvoedingsetablissement en omliggende bouwlanden. Het instituut werd opgericht met het doel om aan kinderen van kolonisten eene landbouwkundige op-

voeding te geven. Het bevatte gemiddeld 70 leerlingen, die op gelijken voet als de kinderen in de andere gestichten werden gevestigd.

Behalve de vermelde en verder hierna te noemen koloniën en gestichten was de Maatschappij eigenares van eenige afzonderlijke hoeven, die bewoond werden door dusgenaamde *Vrijboeren*. Deze waren gewezen kolonisten, die door ijver, geschiktheid voor den landbouw en goed gedrag hadden bewezen in staat te zijn eigen zaken te besturen en zelve hunne belangen waar te nemen. Zij woonden op hunne hoeven, waarvan zij den grond voor zich bearbeidden en den oogst voor zich behielden, zonder in gemeenschap met of voor rekening der Maatschappij te werken. Zij moesten echter de regelen voor den kolonialen landbouw gesteld, in acht nemen en tevens bij wijze van huur hunner hoeve jaarlijks *f* 45.— betalen, ter goedmaking van de kosten van administratie, geneeskundigen dienst en onderhoud van de woning. Zij waren voor het overige niet onderworpen aan de reglementen der koloniën of aan de maatregelen van voorzorg en toezicht tegen luiheid en verkwisting genomen. Wijders behoorde aan de Maatschappij de kolonie Veenhuizen, gelegen in de provincie Drenthe. Werden Frederiksoord, enz. be-

stemd voor armoedige en behoeftige gezinnen, zoomede eenloopende personen, de kolonie Veenhuizen werd meer bijzonder aangewezen voor de verpleging van weezen, vondelingen en verlaten kinderen en van minder geschikte behoeftigen als bedelaars en door luiheid tot gebrek vervallen personen. Voor zooveel deze laatsten betreft, geschiedde dit in aansluiting aan de verzorging van bedelaars in de na te melden kolonie Ommerschans.

In 1822 tot vestiging van de kolonie Veenhuizen besloten zijnde, werd door de Maatschappij aangekocht het gehucht of de buurtschap Veenhuizen.

Voor de betrekkelijk geringe som van nagenoeg *f* 66.— per bunder werd de Maatschappij eigenares van ongeveer 3000 bunders veengrond en heideveld. Deze kolonie werd verdeeld in drie gestichten, waarvan het 1ste en 3de gesticht voor kinderen (weezen, vondelingen en verlaten kinderen) en het 2de voor bedelaars werd bestemd. In het 3de gesticht werden eenigen tijd ook kinderen van in het 2de gesticht opgenomen bedelaars verzorgd op gelijken voet als de weezen. In 1824 kon het gesticht N°. 1 worden bevolkt. Overigens werden al de gestichten naar ééne type gebouwd en op dezelfde wijze ingericht. Zij zijn, althans wat het

uitwendige betreft, onveranderd gebleven. De verblijfzalen werden en zijn nog omgeven door woningen van ambtenaren, de school, magazijnen, werkzalen, enz. Het gebouw van het 1ste gesticht werd omgeven door eene buitensingel en eene gracht, dienende tot gemak voor den toe- en afvoer, alsmede tot afsluiting. Tot het eerste werk der Maatschappij had nl. behoord het graven van kanalen om de kolonie eenen waterweg naar de Drentsche hoofdvaart te verschaffen en daardoor ontginning mogelijk te maken. Voor de uitoefening der verschillende eerediensten werden kerkgebouwen daargesteld.

De vestiging der kinderen geschiedde op contracten door de Permanente Commissie der Maatschappij gesloten met het Gouvernement, de plaatselijke en armbesturen of andere corporatiën, die daartoe het verlangen te kennen gaven. Daarbij werd het recht toegekend tot plaatsing van kinderen tegen betaling van *f* 45.— per hoofd jaarlijks, gedurende 16 jaar of van *f* 60.— per hoofd, gedurende denzelfden tijd, waarbij dan de vergunning werd verkregen om met de kinderen kosteloos behoeftige huisgezinnen op te zenden. (Dit laatste komt ook voor onder de koloniën Frederiksoord enz.) Na verloop van de 16 jaren hield het betalen der jaarlijksche bijdrage

op, terwijl de uitbesteders het recht behielden ten allen tijde de kinderen kosteloos door anderen te doen vervangen. Na het sluiten der eerste contracten ter opneming van *valide* weezen of kinderen werd echter reeds van de zijde van het Gouvernement bezwaar gemaakt tegen de naleving daarvan. Dit had tengevolge dat geheel andere overeenkomsten met het gouvernement werden aangegaan, op grond waarvan ook *invalide* kinderen werden opgenomen. Bij de vermelding hieronder van de Koninklijke besluiten betrekkelijk o. a. de verpleging van de bedelaars en landloopers in de inrichtingen der Maatschappij zal van zelf de opneming van weezen nader ter sprake komen.

De kinderen ontvingen te Veenhuizen alles, wat zij voor hun onderhoud behoefden; zij stonden onder het toezicht van eenen zaalopziener en namen deel aan den veld- en anderen arbeid op de tijden gedurende welke zij geen onderwijs ontvingen. De oververdiensten, die zij maakten, werden hun voor de helft uitbetaald, terwijl de wederhelft werd bewaard tot aan hun ontslag uit de gestichten.

Behalve ter oprichting van de drie gestichten voor weezen en bedelaars, werd de kolonie Veenhuizen ook bestemd tot plaatsing van arbeiders-,

bedelaars-, en veteranengezinnen, zoomede tot het aanbouwen van groote hoeven.

a. *De arbeidershuisgezinnen.*

Die gezinnen bestonden uit zoodanige kolonisten, die gedeeltelijk door de subcommissiën en provinciale commandanten werden opgezonden en gedeeltelijk ter keuze van de Permanente Commissie zelve werden gevestigd, ingevolge een besluit dier commissie van 23 December 1824. Zij werden in het bijzonder te Veenhuizen geplaatst teneinde bij het bebouwen der gronden behulpzaam te zijn, de kinderen te geleiden, en als opzichter dienst te doen. Zij werden in afzonderlijke vertrekken aan de buitenzijden der gestichten gehuisvest en waren in alles aan de koloniale reglementen onderworpen. Hun loon was toereikend voor een ordentelijk bestaan, terwijl een reservefonds werd opgericht uit de gelden welke zij verdienden boven hetgeen zij behoefden, ten einde daaruit bij onvoldoende verdiensten, of in geval van ziekte te worden ondersteund. De laatste arbeidersgezinnen hebben in 1876 de gestichten verlaten.

b. *De bedelaarshuisgezinnen.*

Die gezinnen bestonden uit zoodanige bij contract opgenomen bedelaarskolonisten, die zich door hun gedrag gunstig hadden onderscheiden. Zij werden met hunne gezinnen in eene afzonderlijke woning buiten het gesticht als een huisgezin geplaatst en werden op gelijken voet ook wat hunne verdiensten betrof, als de arbeidersgezinnen behandeld. Aan onderscheidene hoofden en leden dier gezinnen werden gedurende vele jaren functiën, o.a. van hulponderwijzer, schrijver, enz., opgedragen. Seder een 10tal jaren worden dusdanige op zich zelve wonende gezinnen niet meer in de gestichten aangetroffen.

c. *De veteranengezinnen.*

Na de uitbreiding van de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid ontstond, zoowel bij het Gouvernement als bij het bestuur dier genoemde Maatschappij, de wensch om zich voor deze inrichtingen *niet alleen* te bepalen tot opneming van de armen, die door gemeenten, godshuizen of particulieren werden gevestigd, maar om die koloniën mede dienstbaar te maken aan de verpleging van personen,

met wier verzorging het Gouvernement was belast.

Te dien einde werd op 30 Juni 1826 een contract gesloten waarbij de Maatschappij zich verbond om in mindering van zoodanig getal personen en huisgezinnen als waaromtrent reeds vroeger was overeengekomen, over te nemen een bepaald getal veteranen-huisgezinnen, deel uitmakende van de opgerichte compagnie veteranen, onder beding dat boven en behalve de vestigingskosten voor elk huisgezin aan de Maatschappij ter vergoeding van meerdere kosten zou worden tegoed gedaan de som van *f* 127.50.

Die gezinnen werden gevestigd in afzonderlijke vertrekken aan de buitenzijden der 3 gestichten in de kolonie Veenhuizen en in het gesticht Ommerschans, allen voorzien van de noodige meubelen Aan ieder gezin moest wekelijks 12 pond koloniaal roggebrood, $^2/_3$ mud aardappelen, en voor 90 cents aan winkelkaartjes worden uitgereikt. Aan de onderofficieren en korporaals werd bovendien aanspraak gegeven op een winkel- of zakgeld van *f* 0.40 en *f* 0.20 per week. Aan elk gezin moest ook een stuk grond ter bebouwing worden afgestaan. Zij behoorden in de gelegenheid te worden gesteld om met arbeid zooveel te verdienen, als zij boven

hunne wekelijksche toelagen noodig hadden om minstens op gelijken voet als de arbeidersgezinnen te kunnen leven. In hunne kleeding werden zij van de overige kolonisten onderscheiden en behielden zij ook hunne distinctieve teekenen. Zij konden, tot handhaving van rust en orde verplicht worden tot het betrekken van wachtposten en het verrichten van politiediensten. Na den overgang van de gestichten Ommerschans en Veenhuizen aan het Rijk in 1859, werd bij een nieuw contract tusschen de Departementen van Oorlog en Binnenlandsche zaken de verpleging van de aanwezige militaire gezinnen op de bestaande voorwaarden bestendigd, maar toen werd tevens bepaald, dat geene nieuwe gezinnen meer zouden worden opgenomen [1]). Ten gevolge daarvan is het bevolkingscijfer der veteranen gaandeweg afgenomen.

In het algemeen heeft de aanwezigheid der veteranen-gezinnen op de overige verpleegden eer nadeelig dan gunstig gewerkt. Daartoe door vrij ruime verdiensten in staat gesteld, leefden zij, in plaats van ingetogen en eenvoudig, zoodanig, dat men

---

[1]) Zie gedrukte stukken Staten Generaal zitting 1859/60.

naar middelen moest omzien, daaraan paal en perk te stellen. Doch zelfs afgescheiden daarvan heeft de tegenwoordigheid dier personen het nemen van maatregelen, om de gestichten meer aan hunne bestemming als werkinrichting te doen beantwoorden, belemmerd.

d. *De zoogenaamde groote hoeven.*

Die hoeven werden ter bewoning afgestaan aan kolonisten, die zich door ijver en goed gedrag zulk eene onderscheiding hadden waardig betoond. Zij werden dus meer afzonderlijk en op zich zelven gevestigd.

De hoeven rondom de gestichten gebouwd, besloegen bij den aanleg eene oppervlakte van 30 à 35 bunders land, eene oppervlakte naar veler meening te groot om behoorlijk te worden bewerkt. Aan de hoevenaren werd een vast wekelijksch inkomen van *f* 5.20 toegelegd; bovendien genoten zij voor hun gezin het zuivel eener koe. Daarentegen moesten zij aan de Maatschappij eene bepaalde hoeveelheid melk en boter leveren; voor hetgeen zij daarboven inbrachten, ontvingen zij een zeker bedrag; bleven zij beneden de taxe, dan moesten zij de ontbrekende

hoeveelheid in geld aanvullen. Zij waren verantwoordelijk voor de naleving der verordeningen op den landbouw, voorts moesten zij een waakzaam oog houden op de kolonisten, die onder hunne leiding werkten. Zij waren mede aansprakelijk voor de inlevering der voortbrengselen van den landbouw. Zij stonden onder dadelijk toezicht van wijkmeesters, die op hunne beurt verantwoordelijk waren aan den onderdirecteur voor den landbouw. Deze regeling is na den overgang der gestichten Ommerschans en Veenhuizen aan het Rijk, in hoofdzaak onveranderd gebleven.

Thans ga ik over tot de behandeling van de kolonie Ommerschans.

De kolonie Ommerschans werd door de Maatschappij van Weldadigheid in het jaar 1820 aangelegd, hoofdzakelijk met het doel om derwaarts kolonisten te verplaatsen, die zich in de gewone koloniën misdroegen. Aanvankelijk werd zij de kolonie N°. 5 of strafkolonie genoemd, doch in 1822 bij de nadere indeeling der koloniën verviel dat nummer en behield zij dus alleen den naam van Ommerschans. Ook om het gesticht aldaar werden eenige groote hoeven gebouwd en werden later te dier plaatse evenals te Veenhuizen, woningen voor veteranenhuisgezinnen bestemd.

Bij de jaarlijksche inspectie der gestichten werd onderzocht in hoeverre gedrag en vlijt op ontslag uit de strafkolonie aanspraak konden geven.

Boven is reeds medegedeeld, dat in de kolonie Veenhuizen ook een gesticht voor de verpleging van bedelaars werd bestemd. Men zette echter aldaar slechts voort, waarmede te Ommerschans was begonnen. Tengevolge van het genomen besluit om in de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid gelegenheid te geven tot het plaatsen van bedelaars (voor de opneming van welke personen en van weezen, de voorwaarden werden goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 28 Aug. 1821), was toch reeds in dat jaar te Ommerschans een bedelaarsgesticht gebouwd. Het gebouw werd in 1822 voltooid; was primitief twee verdiepingen hoog en omsloot een vierkant van ongeveer 300 voet, aan alle zijden voorzien van de noodige gemakken, ingericht tot het vestigen van bedelaars van beide seksen, afgescheiden van elkâar. De storm van het jaar 1836 verwoestte echter een gedeelte van het gestichtsgebouw, zoodat herbouwd moest worden en aanzienlijke veranderingen noodig waren. Bij deze gelegenheid is de bovenverdieping weggenomen en zijn daarentegen beneden dubbele zalen gebouwd, hetgeen

voor de vestiging der betrokken personen meer doelmatig werd geacht.

De gezindheid der Maatschappij van Weldadigheid tot het opnemen van weezen en bedelaars in hare inrichtingen heeft aanleiding gegeven dat die Maatschappij met het Gouvernement in nauwer aanraking is gekomen en kan geacht worden op haar lot eenen belangrijken invloed te hebben uitgeoefend. Wat van dit laatste ook moge zijn, zeker is het dat de Regeering in ruime mate gebruik maakte van de gelegenheid, tot het aldaar verplegen van bedelaars, enz., en het doen verschaffen van werk aan hen, die dit verlangden, om niet tot den bedelstaf te geraken, ja zelfs dat de koloniën Ommerschans en Veenhuizen tot de eenige bedelaarswerkhuizen voor de Noordelijke helft van het Rijk werden verklaard.

Vóórdat de wegens bedelarij of landlooperij aangehouden personen zoomede werkzoekenden naar de koloniën der Maatschappij konden worden opgezonden of derwaarts konden vertrekken, werden zij geplaatst in dusgenaamde bedelaarshuizen of bedelaarswerkhuizen. Het Keizerlijk decreet van 5 Juli 1808 (Bulletin des Lois. N°. 211) bepaalde, dat de bedelarij verboden zijnde, de bedelaars aangehouden

en in het bedelaarshuis van het departement moesten worden gebracht.

Stilzwijgend voorbijgaande, als zijnde bekend, de strafbepalingen ter zake voorkomende in den Code Pénal, wensch ik thans te vermelden de Koninklijke besluiten, die achtereenvolgens werden genomen, zoomede de verdere voorschriften waarvan doel en strekking was, de verwijdering van de bedelaars en landloopers uit de gewone samenleving en hunne overbrenging naar eene werkinrichting.

In de eerste plaats valt dan te spreken van het Koninklijk Besluit van 7 November 1816[1]), dat den last inhield om „ter beteugeling van de bedelarij en ter bevrijding van den overlast van verdachte vreemdelingen en rondzwervers, personen van dien stempel, wanneer zij bij aanhouding buiten staat bevonden werden opheldering nopens hunne wijze van bestaan te geven, naar werkhuizen op te zenden, die tot hunne ontvangst en temporaire berging waren ingericht." Aldaar moest worden getracht hun bezigheid te verschaffen. Bij dat besluit werd verder tot bedoeld einde in de eerste

---

[1]) Omtrent dit besluit en al de ander genoemden. Zie LUTTTNBERG's Chronologische verzameling.

plaats het bedelaarswerkhuis te Hoogstraten in aanmerking gebracht en tevens gelast een onderzoek in te stellen in hoeverre eenige gedeelten der voormalige Abdij van St. Bernard aan de Schelde en van de te Hoorn buiten dadelijk gebruik zijnde landsgebouwen, tot voormeld doel zouden kunnen strekken, zonder langwijlige of kostbare reparatiën te behoeven. Onder dagteekening van 20 November 1817 N°. 123 werd het reglement voor het bedelaarsgesticht te Hoorn door den Koning goedgekeurd. Daarin kwam o.a. voor, dat aangezien het weren van de bedelarij volgens de bestaande wetten tot de zorg behoorde der individueele besturen, die inrichting meer bijzonder bestemd zou zijn om te voorkomen, dat de gemeenten met bedelaars uit andere plaatsen wierden bezwaard. Verder, dat dientengevolge alle personen die in de steden of op het platteland van de provinciën Gelderland, Holland, Utrecht, Friesland, Overijssel en Groningen bedelende werden gevonden, buiten de plaats hunner inwoning, voorwerpen waren, die naar gemelde inrichting konden worden opgezonden. De kosten van onderhoud der in de bedelaarshuizen opgenomenen kwamen ingevolge Koninklijk besluit van 12 October 1819 (Stbl. N°. 50) ten laste van de gemeenten, waar zij hun

domicilie van onderstand hadden. Dit stelsel is behouden gebleven tot het jaar 1870, toen bij de wet van 1 Juni van dat jaar, (Stbl. N°. 85) is bepaald, dat de kosten van opzending van wegens bedelarij en landlooperij veroordeelde personen naar- en hunne verpleging in de bedelaarsgestichten ten laste van het Rijk zouden komen.

In het jaar 1822, bij besluit van 13 Maart, bepaalde de Koning, als willende aan de gemeenten die bedelaars in de bedelaarswerkhuizen ten haren laste hadden, het genot verzekeren van de voordeelen, welke de Maatschappij van Weldadigheid haar aanbood, dat al de in zoodanige werkhuizen aanwezige bedelaars, die geene lichaamsgebreken hadden en voor den veldarbeid geschikt waren, zouden worden overgebracht naar zoodanige, der door genoemde Maatschappij opgerichte koloniën, als die tot het opnemen van bedelaars waren bestemd; zoomede dat hunne overbrenging daarheen en verpleging aldaar zou komen ten laste der gemeente, waar zij domicilie van onderstand hadden.

Dat besluit hield tevens in dat de voorwaarden waarop de Maatschappij de bedoelde personen zou overnemen, zouden worden vastgesteld bij een contract, tusschen den Minister van Binnenl. Zaken en

Waterstaat en de Permanente Commissie der Maatschappij van Weldadigheid aan te gaan. Het voor iederen bedelaar verschuldigde werd daarbij bepaald op hoogstens *f* 35 per jaar. Verder werd bij het besluit het verlangen te kennen gegeven dat ten opzichte van het ontslag der opgenomenen, die in de gewone maatschappij zouden kunnen terugkeeren, zonder dat het te duchten was, dat zij zich opnieuw aan bedelarij zouden schuldig maken, de Permanente Commissie der Maatschappij van Weldadigheid zooveel mogelijk de bij de bedelaarswerkhuizen bestaande reglementen zou in acht nemen.

Naar aanleiding van dat besluit werden contracten gesloten tot het overnemen van 1200 bedelaars uit de bedelaarswerkhuizen en hunne plaatsing in de daartoe in de Ommerschans reeds bestemde of in andere tot dat einde aan te leggen etablissementen.

De koning, voortgaande met het nemen van maatregelen tot beteugeling van de bedelarij, zoomede ten aanzien van kinderen en andere hulpbehoevende personen, behoorende tot de huisgezinnen van bedelaars, die in de gestichten der Maatschappij van Weldadigheid zouden worden geplaatst, en in aanmerking nemende de geneigdheid van die Maatschappij om o. a. bedelaars gedurende 16 jaar op te nemen,

besloot, onder dagteekening van 6 November 1822 de bepalingen van het reglement voor het bedelaarswerkhuis te Hoorn, voor zooveel het handelde over de maatregelen tot wering der bedelarij, ook toepasselijk te verklaren op de bedelaarsgestichten der meergenoemde Maatschappij. Dientengevolge konden alle personen van wat jaar of kunne, die bedelende werden gevonden buiten de plaats hunner inwoning, naar een dier bedelaarsgestichten worden opgezonden van wege het hoofd des bestuurs van de plaats waar zij bevonden werden te bedelen.

Daarbij werd aan de Gouverneurs gelast om 8 dagen na de kennisneming van het besluit „eene publicatie te doen" ter herinnering dat volgens de landswetten de bedelarij was verboden, met bijvoeging, dat zij die 8 dagen na die publicatie zouden bevonden worden te bedelen buiten de gemeente, waar zij woonachtig waren, zonder uitstel zouden worden gezonden naar eene van de koloniën der Maatschappij van Weldadigheid, en dat die maatregel later ook zou worden toegepast op hen, die binnen hunne woonplaats bedelden. Voorts werden de kosten van de overbrenging der bedelaars naar de koloniën ten laste van de Maatschappij van Weldadigheid en die van hunne verzorging voor rekening van de gemeente,

waartoe zij behoorden, gebracht. De voldoening der kosten van transport van opgevatte bedelaars van de plaats, waar zij waren opgevat, naar de gevangenis om voor den rechter te verschijnen, kwamen echter, ingevolge het 1ste lid van Art. 2 van het decreet van 18 Juni 1811, ten laste van het Departement van Justitie.

De kosten van verpleging per jaar werden bij bovengenoemd besluit van 6 November 1822 bepaald o. a. op *f* 35 voor elken bedelaar, *f* 45 voor elken vondeling, verlaten kind of wees boven de 6 jaar, terwijl bij ieder achttal van deze laatsten, drie bedelaars gratis zouden worden opgenomen. Bij het besluit werd verder bepaald, dat met de Maatschappij provisioneel kon worden gecontracteerd voor 4000 weezen, vondelingen en verlaten kinderen, 500 huisgezinnen en 1500 bedelaars. In dat besluit kwam wijders voor, dat aangezien eerlang ook zij, die in hunne woonplaats bedelden, naar eene der koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid zouden worden opgezonden, aan de bedelaars tot eenige gemeente behoorende, de gelegenheid werd aangeboden, zich aan te geven teneinde desverkiezende met hunne kinderen naar de inrichtingen der Maatschappij te worden overgebracht om daar arbeid en

onderhoud te vinden, tevens met het genieten van zoodanige vrijheid als hun gedrag zou veroorloven; terwijl daarentegen zij, die van de vermelde aanbieding geen gebruik maakten en nochtans voortgingen met bedelen, opgevat en over het algemeen met meerdere strengheid behandeld zouden worden. Aan den Minister van Binnenl. Zaken werd opgedragen om met de Maatschappij overeen te komen wegens het getal, den tijd en de wijze van opzending van vrijwilligers. De voldoening der verplegingskosten aan de Maatschappij werd gegarandeerd op de inkomsten der betrokken gestichten, de gemeenteinkomsten en des noods op de subsidiën uit de 6 opcenten ten behoeve van elke provincie op de directe belastingen te heffen. Door den Minister van Justitie werd bij aanschrijving van 20 Juli 1824 medegedeeld, dat de plaatsing in een bedelaarshuis niet noodzakelijk door een rechterlijk vonnis behoefde te zijn voorafgegaan. Vreemde bedelaars, die geen domicilie van onderstand hadden, moesten ingevolge koninklijk besluit van 18 April 1824 N°. 72 dadelijk bij hunne aanhouding over de grenzen worden gebracht. Tot aanvulling van dit voorschrift werd bij besluit van 15 Januari 1826 gelast, dat de vreemdelingen, die op eene toelating gedurende 6 jaren hun verblijf in het

Rijk, maar niet in eene en dezelfde gemeente gevestigd hadden, of die in militairen dienst waren geweest en dien dienst eervol hadden verlaten, wanneer zij bedelende werden gevonden, ten koste van het Rijk naar de koloniën der Maatschappij in de Ommerschans of in een der bedelaarsgestichten te Veenhuizen moesten worden overgebracht.

Bij de besluiten van 23 Januari 1823 en 28 Junij 1824 werden de kosten van vervoer der bedelaars naar de bedelaarswerkhuizen ten laste der gemeente van hun domicilie van onderstand gebracht.

Het besluit van 15 Januari 1825 regelde nader de opzending van kinderen, die verpleegd werden in inrichtingen, die uit 's Rijks kas of uit gemeentekassen werden gesubsideerd, of middellijk ten laste van het Rijk of de gemeente waren. Daarbij werd die opzending verplichtend gesteld, ter aanvulling van de plaatsen waarvoor met de Maatschappij van Weldadigheid in 1822 was gecontracteerd.

In het jaar 1825 werd eene nieuwe overeenkomst aangegaan tot de overneming van 1000 bedelaars uit de zuidelijke provinciën.

Bij koninklijk besluit van 12 Oct. 1825 N°. 175 werd overwogen, dat Art. 274 van het lijfstraffelijk wetboek de bedelarij stellig verbood in alle plaatsen,

voor welke een gesticht bestond, ten doel hebbende de bedelarij te voorkomen; dat genoemd artikel geene uitzondering maakte ten opzichte van jaren, geslacht of lichamelijke gesteldheid en dat Art. 66 van het Wetboek van toepassing was op de kinderen, die bedelende gevonden werden; verder dat tot genoemd tijdstip, wegens het gebrek aan een genoegzaam getal bedelaarsgestichten en hunne onvolmaakte inrichting eenige toegevendheid op het stuk van het weren der bedelarij was gedoogd, maar dat daartoe bij het bestaan van bedelaarskoloniën voor alle gedeelten van het Rijk en het aanstaand gewijzigd en verbeterd stelsel van alle bedelaarsgestichten verder geen reden noch eenig voorwendsel bestond, en het alzoo Zijner Majesteits verlangen was, dat in de toekomst geene bedelarij geduld zou worden. Daarbij wilde de Koning, bij de invoering van een verbeterd en definitief stelsel op het stuk der bedelaarsgestichten, voorzien in de nog bestaande wanorde van zaken, die de rust der goede en getrouwe onderdanen stoorde, de wezenlijke armoede benadeelde en de openbare veiligheid in de waagschaal stelde.

Op grond van al die overwegingen bepaalde Z. M. dat de Gouverneurs der provinciën op 2 achtereenvolgende Zondagen de publicatie voorgeschreven bij

de besluiten van 8 November 1822 N°. 15 en 16 moesten doen herhalen en tevens ter kennis van de ingezetenen brengen, dat al wie geen werk had en onvermogend was in zijn onderhoud te voorzien, beide kon vinden hetzij in de bedelaarswerkhuizen, hetzij in de bedelaarskoloniën. Naar aanleiding hiervan en uit overweging dat men zich ter opzending naar de koloniën of werkhuizen slechts behoefde aan te melden bij de plaatselijke besturen die dan zonder verwijl voor de inwilliging van dat verlangen de gebruikelijke maatregelen moesten nemen, zou niemand meer onder welk voorwendsel of in welk jaargetijde ook worden toegelaten te bedelen. Al wie, onverschillig van welk geslacht, of welken leeftijd hij was en al dan niet behept met lichaamsgebreken, na de tweede publicatie bedelende zou gevonden worden, zou aanstonds gearresteerd en aan den gewonen rechter overgeleverd worden. Gaf de gearresteerde echter den wensch te kennen om naar een bedelaarswerkhuis of de bedelaarskoloniën opgezonden te worden, dan moest hij zonder veroordeelend vonnis derwaarts worden overgebracht, met uitzondering van minderjarigen, die steeds aan den rechter moesten worden overgeleverd. Vreemdelingen moesten na het uiteinde der gevangenisstraf over de grenzen

worden gebracht. Aan de beambten der politie werd opgedragen tegen de bedelarij te waken. De Gouverneurs der provinciën moesten het besluit tot een onderwerp hunner bijzondere aandacht maken.

Volgens de missive van den Minister van Binnenl. Zaken van 9 November 1833 was bij voormeld besluit aan elk plaatselijk bestuur de bevoegdheid toegekend om de behoeftigen die zich ter opzending naar de koloniën aanmeldden, derwaarts te doen overbrengen, onverschillig of zij al dan niet in het ressort der gemeente domicilie van onderstand hadden.

Die Minister vestigde in 1835 nader de aandacht op de strekking van het besluit, als zijnde om te bevorderen, dat aan niemand die zonder werk en onvermogend was om in zijn onderhoud te voorzien en die zich daartoe aanmeldde, geweigerd mocht worden naar de bedelaarsgestichten te worden overgebracht.

Naar aanleiding van een gerezen geschil tusschen de Gedeputeerde Staten van de provincie Namen en die der provinciën Zuid-Brabant en Luik, werd bij ampliatie van het besluit van 12 October 1825 N°. 175, bij dat van 3 Januari 1826 bepaald, dat het gesticht, waarheen de bedelaar na zijne straf te hebben ondergaan, moest worden gebracht, datgene

was, hetwelk bestond voor de plaats, waar hij had gebedeld.

Volgens aanschrijving van den Procureur-Generaal bij het voormalig Hooggerechtshof voor de Noordelijke provinciën van 4 December 1828 moest voormeld besluit ook van toepassing worden geacht op personen wegens landlooperij of vagebondage aangehouden.

Bij een ander Koninklijk besluit van 12 October 1825 strekkende tot nieuwe organisatie der bedelaarswerkhuizen, werd bepaald, dat het loon voor den arbeid zou worden geregeld naar den vollen prijs, die in den handel verdiend werd, waartoe de hoeveelheid en de hoedanigheid van het werk tot maatstaf zou dienen. Van kinderen beneden de 6 jaar en van personen boven de 70 jaar werd geen arbeid gevorderd. Bedelaars tusschen de 50 en 70 jaren moesten gedeeltelijk in hun onderhoud voorzien, ieder naar zijne krachten.

Deze regelen werden mede van toepassing verklaard, behalve op zwakken, zieken en gebrekkigen, ook op hen, die geen der in het werkhuis uitgeoefend wordende handwerken verstonden, gedurende den tijd, waarin zij in een vak onderwezen werden. De voldoening der kosten van verpleging berekend

tegen 17 cents daags werd, voor zoover die niet ten laste der verpleegden kwam, ten laste van hun domicilie van onderstand gebracht. De verdiende arbeidsloonen moesten, voor zooveel noodig, worden uitbetaald aan de gemeenten tot teruggave der kosten van onderhoud in het werkhuis. Was een bedelaar op zijn verzoek of krachtens uitgevaardigden last naar een werkhuis overgebracht, dan moest het bestuur der gemeente van zijn domicilie van onderstand daarvan worden onderricht en dit bestuur zorgen voor de middelen tot dekking der daaruit voortvloeiende uitgaven.

Het besluit van 10 Juni 1826 bevatte Zijner Majesteits ernstige begeerte, dat tot de ordelijke opsporing en terugbrenging van gedeserteerde bedelaars en des noods voor de spoedige vervulling hunner plaatsen door anderen, alle middelen moesten worden aangewend.

Bij Koninklijk besluit van 14 Sept. 1826 N°. 102, werden de personen, die ter zake van landlooperij werden veroordeeld, na het ondergaan hunner straf ter beschikking gesteld van den Minister van Binnenl. Zaken, teneinde naar gelang van hunne validiteit of van den graad hunner invaliditeit naar de etablissementen der Maatschappij van Wel-

dadigheid of naar de bedelaarswerkhuizen te worden opgezonden. Het gronddenkbeeld van dit besluit was, dat veroordeelde bedelaars en landloopers na het uiteinde hunner gevangenisstraf ter beschikking van het administratief gezag behoorden te komen. Daarin lag duidelijk opgesloten, dat aan de verpleging in de bedelaarsgestichten niet het karakter van straf moest worden gegeven. Ook in eene aanschrijving van den Procureur-Generaal bij het voormalig Gerechtshof van 24 Januari 1835 werd dit denkbeeld gehuldigd. Hiermede was in overeenstemming de bepaling van Art. 16 der armenwet van 1854, dat de kosten voortvloeiende uit de plaatsing en verzorging van bedelaars en landloopers in een bedelaarsgesticht moesten worden voldaan uit de fondsen der burgerlijke gemeenten, alwaar zij domicilie van onderstand hadden.

De verzorging in die gestichten na het einde der gevangenisstraf werd niet anders beschouwd dan als ondersteuning van armen naar den bijzonderen toestand, waarin zij verkeerden. Of dit eigenlijk wel kon gelden bij eene gedwongene opzending, wil ik onbesproken laten, maar zeker is het, dat aan het denkbeeld van ondersteuning eene gevoelige slag is toegebracht in 1870, toen bij de wet van 1 Juni

(Stbl. N°. 185) de kosten der verpleging in de bedelaarsgestichten ten laste van het Rijk zijn gebracht.

Bij die wet werd ten opzichte der ondersteuning van armen het domicilie van onderstand vervangen door de plaats van verblijf. Het kwam echter niet wenschelijk voor, dit beginsel ook voor bedelaars en landloopers aan te nemen, wier verblijfplaats dan zou moeten zijn, waar zij bedelende worden gevonden. Maar bovendien werd het verhalen der kosten van verpleging in de bedelaarsgestichten op de gemeenten in strijd geacht met den regel, dat alle kosten van- en voortvloeiende uit veroordeelingen wegens wanbedrijven en misdaden ten laste van den Staat komen, en bedelarij en landlooperij volgens het Wetboek van Strafrecht wanbedrijven zijn.

Heeft het nu blijkens het vorenstaande al niet in de bedoeling gelegen, mijns inziens, zijn niettemin door de veranderde wetgeving op dit punt, de bedelaarsgestichten eigenlijk geworden strafwerkinrichtingen. Het philantropisch karakter dat zij tot dusver bezaten, hebben zij van toen af verloren. De Regeering bekwam de vrije hand in het beheer der inrichtingen, als geheel onafhankelijk geworden van de gemeenten, welker belangen als onderstands-domicilie

bij het ontslag der verpleegden nauw waren betrokken.

Terugkeerende tot het jaar 1827 valt verder te vermelden, dat de Administrateur voor het armwezen het noodig vond om bij schrijven van 26 April de aandacht van de Gouverneurs er op te vestigen, dat het voor de opzending naar een werkhuis geen vereischte was, dat de vonnissen die opzending gelastten, daar dit reeds bij het Wetboek van Strafrecht uitdrukkelijk stond vermeld. De Rechter bepaalde slechts den duur der gevangenisstraf, de administratieve macht moest zorgen, dat aan den verderen inhoud van Art. 274 werd voldaan. Hij gelastte het nemen van maatregelen opdat verbetering in den bestaanden toestand werd gebracht. De invaliden moesten naar het bedelaarswerkhuis en de validen naar die bedelaarskolonie, welke bestond voor de plaats, waar zij zich aan bedelarij hadden schuldig gemaakt.

Onder dagteekening van 17 Augustus 1827 N°. 125, werd zooveel noodig met intrekking van vroegere besluiten door Zijne Majesteit, in verband met de verleende machtiging tot het sluiten eener overeenkomst met de Maatschappij tot het opnemen van personen in hare stichtingen, het belangrijk besluit genomen, waarbij :

1°. de tot dien tijd voor de *noordelijke* provinciën bestaande verplichting tot de opzending van bedelaars en bedelaressen naar de stichtingen der Maatschappij van Weldadigheid in die provinciën werd gehandhaafd en zelfs werd uitgestrekt tot *alle* bedelaars en bedelaressen en dus ook tot die, welke vroeger naar de bedelaarswerkhuizen te Hoorn en te Veere werden opgezonden, teneinde in gezegde stichtingen te worden bewaard en zooveel mogelijk bezig te zijn.

2°. het bedelaarswerkhuis te Hoorn opgeheven werd en de plaats gehad hebbende voorloopige opheffing van dat te Veere voor definitief werd verklaard. Voorts de koloniale stichtingen van Ommerschans en Veenhuizen (wat die te Veenhuizen betrof, voor zoover zij niet tot kindergestichten dienden) werden verklaard te zijn *bedelaarswerkhuizen voor de Noordelijke provinciën.*

3°. de onverwijlde overbrenging van de bedelaars en bedelaressen uit het opgeheven werkhuis te Hoorn naar de koloniale stichtingen werd gelast.

4°. de kosten van overbrenging naar- en verpleging in de voormelde stichtingen ten laste der gemeenten, waar de bedelaars en bedelaressen domicilie van onderstand hadden, werden gebracht en,

wat de verplegingskosten betrof, werden bepaald op *f* 25.— voor valide-, *f* 52.50 voor gedeeltelijk invalide en *f* 72.50 voor geheel invalide personen.

5°. werd bepaald, dat boven en behalve de vermelde kosten, jaarlijks *f* 40,000.— door de Noordelijke provincien moesten worden bijgebracht, ter kwijting van de administratie en verdere kosten, die uit den aard der zaak geacht werden te moeten komen ten laste van al de gemeenten, ten wier behoeve de bedelaarswerkhuizen openstonden.

6°. het ontslag der verpleegden aan de zorg van het Departement van Binnenlandsche Zaken werd opgedragen, met bepaling, dat daarvoor in de eerste plaats in aanmerking moesten komen zij, die minstens één jaar zulke proeven van arbeidzaamheid en goed gedrag hadden gegeven, dat het kon worden voorzien, dat zij zich niet weder aan bedelarij zouden schuldig maken, mits zij bovendien *f* 25.— wegens oververdiensten te hunner beschikking hadden.

7°. aan de gemeentelijke en armenadministratiën het uitzicht werd geopend op *kostelooze* opneming van valide personen in de meerbedoelde stichtingen, mits het Rijk voor de gedane stortingen wegens de opzending en verpleging der bedelaars geheel schadeloos gesteld was.

8°. werd bepaald, dat in het geldelijk belang der betrokken instellingen van weldadigheid, de weezen, vondelingen en verlaten kinderen van 6 tot 18 jaar, voor wier verzorging in- of buiten zulke gestichten subsidiën werden verleend door het Rijk, de provincie of de gemeente, of wel openbare kollecten of inschrijvingen plaats hadden, naar de meergenoemde stichtingen moesten worden opgezonden. Dit gold echter alleen gezonde en tot lichamelijken arbeid geschikte kinderen.

9°. werd toegestaan, dat behalve de sub 8 bedoelde kinderen, waarvan de opzending moest geschieden, alle andere kinderen, die uit de weldadigheidsfondsen geheel of gedeeltelijk werden onderhouden, om het even of zij tot het verrichten van arbeid meer of minder ongeschikt waren, naar de koloniale stichtingen konden worden opgezonden.

Bij de bepaling der kosten van vergoeding werd ook gerekend op kinderen met zulke gebreken of ongeneeslijke kwalen, die hen geheel buiten staat stelden arbeid te verrichten.

Afgescheiden van de opzending der bedoelde kinderen moest ook tot de plaatsing van andere „voorwerpen" in de gestichten zooveel mogelijk gelegenheid worden verschaft. De Israelitische kerk- en arm-

besturen hebben eerst in 1839 van de aangebodene gelegenheid voor de aan hunne zorg toevertrouwde kinderen gebruikt gemaakt, nadat de kerk en schoolgebouwen voor die gezindte voltooid waren.

Bij koninklijk besluit van 8 Aug. 1829 werden voorschriften gegeven aangaande inhouding van het gagement of pensioen van personen, die vrijwillig of tengevolge van bedelarij in een gesticht van weldadigheid werden opgenomen, ten behoeve van de besturen of autoriteiten voor wier rekening de verpleging geschiedde. Nu laatstelijk is bij de wet van 1 Juni 1870 (Stbl. N°. 85) bepaald, dat indien verpleegden in de gestichten Ommerschans en Veenhuizen pensioen of gagement genieten, Art. 69 der wet van 28 Aug. 1851 (Stbl. N°. 127) en Art. 68 der wet van dezelfde dagteekening (Stbl. N°. 129) ten behoeve van het Rijk op de kosten hunner verpleging aldaar, behooren te worden toegepast.

Door vele verpleegden (vrijwillig opgenomenen) werd van de bij sub 6 van het Koninklijk besluit van 17 Aug. 1827 N°. 125 gemaakte bepaling gebruik gemaakt, ofschoon zij geen middel van bestaan of uitzicht daarop hadden. Het gevolg hiervan was dat zij spoedig na hun ontslag terugkeerden, hetgeen aan

hun domicilie van onderstand kosten veroorzaakte. Dit gaf aanleiding, dat bij Koninklijk besluit van 7 December 1836 N°. 67 het ontslag afhankelijk gemaakt werd van eenen in de gestichten doorgebrachten tijd. Bij besluit van 29 Januari 1838 N°. 72 werden met intrekking van enkele bepalingen van het bovengenoemd Koninklijk besluit van 17 Aug. 1827 nadere regels gesteld met betrekking tot het ontslag van de in de gestichten aanwezige personen, onverschillig of zij er zich bevonden wegens bedelarij of op eigen aangifte. De algemeene strekking hiervan was om het verblijf te verkorten en meer met de billijkheid in overeenstemming te brengen. Tevens werd bepaald, dat het ontslag van hen, die zich in de gestichten hadden misdragen, voor één jaar kon worden uitgesteld. Dit strafstelsel is bij alle latere regelingen behouden en wordt ook nu nog toegepast als een middel tot het bewaren van orde en tucht.

Het sluiten in het jaar 1843 van een nieuw contract met de Maatschappij van Weldadigheid, waarbij deze zich verbond tot voortdurende verpleging van 9200 personen, als 2000 weezen, 1950 personen in bedelaarsgestichten te plaatsen, 250 huisgezinnen door elkaar gerekend op 5 hoofden en 4000 bedelaars, landloopers of anderen, onverschillig

van welke kunne of welken leeftijd, maakte het noodzakelijk de bestaande verordeningen betrekkelijk de opzending van behoeftigen naar de koloniën en de kosten van verpleging te herzien. Dit had plaats en bij Koninklijk besluit van 30 October 1843 N°. 74 werd bepaald:

1°. dat alle weezen, vondelingen en verlaten kinderen die den leeftijd van 6 jaren hadden bereikt en met wier verzorging gemeentebesturen en besturen van instellingen van weldadigheid waren belast, naar de daartoe bestemde koloniale gestichten konden worden opgezonden, ja, dat zelfs in bijzondere gevallen, jongere kinderen, mits twee jaren oud, derwaarts konden worden overgebracht.

2°. dat het gesticht te Ommerschans en de gestichten te Veenhuizen, voor zoover zij daartoe reeds dienden, bij voortduring zouden zijn bedelaarsgestichten voor het geheele Rijk.

3°. dat de plaatselijke besturen en de besturen van instellingen van weldadigheid, personen wier domicilie van onderstand zij erkend en die geen werk hadden, bovendien onvermogend waren om in hun onderhoud te voorzien en die schriftelijk verlangden arbeid en verzorging in de bedelaarswerkhuizen te vinden, tot dat einde voor rekening dier

besturen naar de Ommerschans konden doen overbrengen. Voorts dat de Minister van Binnenl. Zaken de opneming van huisgezinnen en eenloopende personen moest bevorderen.

4°. dat de Minister van Binnenl. Zaken de plaatsing van vrijwilligers en van weezen zoo dikwijls zou kunnen schorsen, als hem dit in het belang van den Staat noodig mocht voorkomen, in verband met den inhoud van het vermelde contract.

5°. dat de weezen, enz., in den regel op hun 20ste jaar moesten worden ontslagen en dat ten aanzien van het ontslag der verpleegden in de bedelaarswerkhuizen, de Koninklijke besluiten van 7 December 1826 N°. 67 en 29 Januari 1838 N° 72 van kracht bleven.

6°. dat ten laste der gemeenten kwamen: *a.* de kosten van overbrenging naar de koloniën en van terugbrenging van gedeserteerden, wanneer dit na verloop van 3 maanden plaats had, *b.* voor kosten van kleeding bij de opneming *f* 15.— voor iederen verpleegde ten aanzien van wien die kosten volgens het voormelde contract aan de Maatschappij verschuldigd waren, *c.* als verplegingskosten voor weezen *f* 70.—, *f* 65.— of *f* 35.— naar den leeftijd en voor hen boven de 13 jaar, die voor den kolonialen

arbeid voor altijd ongeschikt waren *f* 85.—, voor andere personen *f* 35.—, *f* 72.50 en *f* 85.— naar gelang zij voor den arbeid geschikt, dan wel gedeeltelijk of geheel invalide waren.

Bij dat besluit werden de Koninklijke besluiten van 12 October 1825 N°. 175, 17 Aug. 1827 N°. 125, 22 October 1828 N°. 92, 8 Mei 1829 N°. 125, 8 October 1835 N°. 73 en 25 Februari 1843 N°. 82, gehouden voor vervallen.

De strekking van het besluit was om het door de gemeentebesturen verschuldigd bedrag voor verplegingskosten meer bijzonder voor de invaliden te verhoogen en alzoo gelijk te maken met dat, hetwelk de Regeering aan de Maatschappij moest voldoen, en het heffen van de administratiekosten tot een voor al de provinciën gezamenlijk bedrag van *f* 40.000 te staken.

Niettemin moest de schatkist voorzien in de bedongene betaling aan de Maatschappij voor hen, die ontbraken aan het volle getal personen van de onderscheidene categoriën waarvoor was gecontracteerd en voor de werkeloozen. Voorts ter tegemoetkoming aan de door velen en van onderscheidene zijden geopperde bezwaren tegen de bestaande verplichting tot opzending van weezen, enz. en van

alle personen, die zonder te hebben gebedeld, verlangden te worden overgebracht naar de bedelaarswerkhuizen, (de laatsten om het even bij welk plaatselijk bestuur zij zich daartoe aanmeldden) werd voldaan door het vervangen van de toekenning der bevoegdheid tot die opzending uitsluitend aan het onderstandsdomicilie zelf. Voortaan kon dus alléén dit domicilie zich zelf belasten met de kosten van verpleging in de koloniën van niet veroordeelde personen.

Bij de executie van het besluit werd er ook op gewezen, dat de bedelarij en landlooperij geweerd moesten blijven, op grond van het Wetboek van Strafrecht. Voorts, dat al de wegens bedelarij of landlooperij aangehoudenen voor den Rechter moesten worden gebracht en alzoo niet meer zonder rechterlijke veroordeeling naar de Ommerschans mochten worden vervoerd. Verder werd opgemerkt, dat mede ingevolge de strafwet en het koninklijk besluit van 14 Sept. 1826 N°. 102 de veroordeelde bedelaars en landloopers naar de bedelaarswerkhuizen moesten worden opgezonden.

Het Koninklijk besluit van 30 October 1843 N°. 74 is van kracht gebleven tot het jaar 1859 toen het, evenals de Koninklijke besluiten van 5 Nov.

1828 N°. 114, 26 Febr. 1829 N°. 41, 7 Dec. 1836 N°. 67 en 27 Jan. 1838 N°. 72 met alle verdere verordeningen betrekkelijk de onderwerpen geregeld bij het Koninklijk besluit van 19 Augustus 1859 (Stbl. N°. 82) is ingetrokken.

Dit besluit was een uitvloeisel van het op 27 December 1858 tusschen den Minister van Binnenlandsche Zaken en de Maatschappij van Weldadigheid gesloten, bij de wet bekrachtigd contract, waarbij de gestichten Ommerschans en Veenhuizen in vrij en onbezwaard eigendom aan den Staat overgingen. [1])

Tot toelichting hiervan diene, dat de Maatschappij in den loop der tijden telkens in geldelijke moeielijkheden geraakte en meermalen door den Staat bij wijze van voorschot was geholpen. Deze toestand werd echter op den duur onhoudbaar en daaraan werd door het sluiten van bedoelde overeenkomst een einde gemaakt. De Staat bracht toen een aanzienlijk geldelijk offer met het doel om het vrij en onbezwaard bezit der gemelde gestichten te verkrijgen, de Maatschappij van Weldadigheid, zooals ter bereiking van dat oogmerk werd vereischt, in

---

[1]) Zie gedrukte stukken Staten Generaal. Zitting 1858/59.

staat te stellen hare schuldeischers te voldoen en voor goed een einde te maken aan de betrekkingen, die tot dusver tusschen den Staat en de Maatschappij hadden bestaan en die tot zoovele moeielijkheden hadden geleid.

Door die scheiding werd de maatschappij in de gelegenheid gesteld zelve tot hare oorspronkelijke bestemming, het beheer der gewone koloniën terug te keeren, en kwamen de gestichten Ommerschans en Veenhuizen onder een zuiver Staatsbeheer.

Tot die handeling werd men ook geleid door de overweging, [1]) dat het noodig is, dat er bedelaarsgestichten bestaan en dat aangezien de gestichten Ommerschans en Veenhuizen reeds daarvoor bestemd waren, het wenschelijk was dat die inrichtingen die bestemming bleven behouden. Die gestichten werden geacht in den toenmaligen stand van zaken het meest geschikte middel aan te bieden om de bedelarij krachtig te keer te gaan. Zij kwamen voor de inrichtingen te zijn in Art. 274 van den Code Penal bedoeld. Door den koning verklaard te zijn bedelaarsgestichten

---

[1]) Zie Memorie van Toelichting van het wetsontwerp tot goedkeuring der bedoelde overeenkomst.

voor het geheele Rijk, was er in Nederland geene plaats voor welke er kon gezegd worden geen gesticht in den zin van het Strafwetboek te bestaan.

Zoo had men dan nu de *Rijksgestichten Ommerschans en Veenhuizen*, bedelaarsgestichten, gelijk Art. 1 van het Koninklijk besluit van 19 Aug. 1859 (Stbl. N°. 82) zeide: voor het geheele Rijk, bestemd ter opneming van bedelaars en landloopers, die krachtens de bepalingen van den Code Penal daarin worden geplaatst en van hunne kinderen, die niet van de ouders kunnen worden gescheiden.

Dat dit besluit ten opzichte van vele bepalingen werd geschoeid op de leest der vroegere Koninklijke besluiten blijkt o. a. hieruit, dat op grond van Art. 2, voor rekening van gemeenten, behalve volwassenen, ook weezen, vondelingen en verlaten kinderen van 2 jaar en ouder naar de gestichten konden worden opgezonden.

Voorts bleef het ontslag afhankelijk van de aanspraak op een zeker bedrag als uitgaanskas en het hebben van reisgeld. Was het eenen verpleegde onmolijk zijne schuld aan het beheer aan te zuiveren, dan kon die na een verblijf van 7 jaar in de gestichten, worden kwijtgescholden.

De verdeeling der verpleegden in validen, gedeel-

telijk en geheel invaliden ook voor de berekening der verplegingskosten, bleef behouden, zoomede de vereeniging van verpleegden in gezinnen en het uitbetalen van het loon in fictieve munt.

De tucht in de gestichten werd geregeld bij een afzonderlijk reglement, onder dagteekening van 15 Aug. 1862, door den Koning goedgekeurd. Dit reglement van tucht is nog van kracht. De straffen daarbij bepaald, en die door eenen Raad, bestaande uit ambtenaren der gestichten worden opgelegd, zijn vermindering der toegerekende belooning en eenzame opsluiting voor hoogstens 7 dagen, al dan niet met gedeeltelijke onthouding van voeding. Ook hierin vond men in hoofdzaak den ouden toestand terug.

Voor de toekenning van loon voor verrichten arbeid werden bij ministerieele beschikking tarieven vastgesteld; voor de uitbetaling van het verdiende loon werd dit verdeeld in zakgeld en uitgaanskas.

De bovenbesproken wijziging der armenwet van 1854 bij de wet van 1 Juni 1870, eischte ook herziening van het Koninklijk besluit van 19 Aug. 1859 (Stbl. 82). Dit geschiedde bij besluit van 22 September 1870 (Stbl. 164).

Uit den aard der zaak onderscheidt zich dit kenmerkend van het daarbij ingetrokkene. Zoo is ver-

vallen de opneming van weezen, de verpleging tot hoogstens 2 jaar beperkt, uitgezonderd voor hen, die zich misdragen hebben voor wie die tijd kan worden verlengd, en is de verplichting tot aanzuivering van schuld en de verdeeling der verpleegden in verschillende klassen van validiteit vervallen. Daarin is ook geen sprake van de vereeniging van verpleegden in gezinnen en is de betaling in fictieve munt slechts bestendigd tot den 31sten December van dat jaar. De bij dat besluit vastgestelde staten van voeding, kleeding en liggingstukken ter vervanging van de toen geldende, verzekerden aan de verpleegden eene ruime voeding en meer kleeding.

Dat besluit is achtereenvolgens gewijzigd bij de koninklijke besluiten van 7 Maart 1871 (Stbl. N°. 11), 16 Juli 1873 (Stbl. N°. 109), 20 September 1875 (Stbl. N°. 172), 20 Mei 1876 (Stbl. N°. 107) en 1 Maart 1882 (Stbl. N°. 40). De strekking dier besluiten komt hierop neder:

1°. besluit van 7 Maart 1871; toekenning van meer voeding aan enkele categoriën der verpleegden.

2°. besluit van 16 Juli 1873; vervroegen en uitstellen van het ontslag, als dit geraden voorkomt, het slapen in kribben uitgestrekt tot zwakken, gebrekkigen en kinderen; het verwarmen des nachts

van de zalen ook vergund voor kinderen en zoogende moeders en het op nieuw wijzigen van den voedingsstaat.

3°. besluit van 20 Sept. 1875; afschaffing der wekelijksche tegoedschrijving voor onderhoud en aanvulling der kleeding en het verstrekken van al de gestichtskleeding ten koste van het Rijk; het bewaren van de eigen gelden der verpleegden door de gestichtsdirectie tot aan het ontslag; het verkoopen van door verpleegden medegebrachte kleederen, uitgestrekt ook tot onderkleederen en het vaststellen van nieuwe voedingsstaten. Hierbij verviel o. a. de toekenning van 10 centen per week voor warm drinken.

4°. besluit van 20 Mei 1876; met intrekking van de bestaande voeding en kleedingstaten, bepaald, dat voor het vervolg de voeding, kleeding en ligging der verpleegden door den Minister van Justitie zal worden geregeld.

5°. besluit van 1 Maart 1882; bepaling dat de aankomenden hoogstens in het bezit van *f* 0.50 kunnen blijven.

In verband met dit voorlaatste besluit werden bij beschikking van 4 December 1876 N°. 164 nieuwe staten van voeding, kleeding en ligging vastgesteld.

HOOFDSTUK II.

De geschiedenis, zooals die boven is beschreven, toont duidelijk aan, dat in ons land meer bepaald sedert de 16de eeuw het weren van de bedelarij en landlooperij is beschouwd geworden als een noodzakelijke plicht, aan de vervulling waarvan men zich niet mag onttrekken. De maatregelen, die genomen werden, waren vooral in de 16de en 17de eeuw hard, ja waren ten aanzien van sommigen onmenschelijk, ook al houdt men er het oog op, dat toenmaals een hardere strijd tegen de bedelarij en vagebondage werd gevorderd dan tegenwoordig. Maar zij waren bovendien hoogst ondoelmatig. Men mishandelde de schuldigen en verjoeg ze van de eene plaats naar de andere. Ook al neemt men aan, en dit moge dan tevens strekken tot verzach-

ting van het ongunstig oordeel over de wijze, waarop het kwaad te keer gegaan werd, dat de bedelaars van toen van nog veel minder gehalte waren dan die van den lateren en den tegenwoordigen tijd, dan zijn toch de aangeduide middelen de rechte niet gebleken om het beoogde doel te bereiken [1])

In lateren tijd zag men dat in en kwam men op eenen beteren weg. Men begreep, dat in het algemeen door lichamelijke straffen en het verjagen van leeglopers en luiaards geene werkzame menschen worden gemaakt. Wellicht heeft men ook in aanmerking genomen, dat niet alle bedelaars dit opzettelijk en van beroep waren, maar er onder hen gevonden werden, die het door eenen noodlottigen samenloop van omstandigheden waren geworden, en die door het toereiken eener helpende hand op het goede pad waren terug te brengen. Wat hiervan zijn moge, zeker is het, dat men terecht in het verschaffen van werk en het oprichten van inrichtingen daartoe, het middel zag om in den toestand verbetering te brengen.

---

[1]) Zie over de strafbepalingen tegen het bedelen en de ongenoegzaamheid daarvan. *Naville*. Charité légale Dl. 2 bladz. 285 vlg.

Vraagt men nu of de gekoesterde goede verwachtingen met den gewenschten uitslag zijn bekroond, de geschiedenis, ja, wat meer zegt, het heden is er om het tegendeel te getuigen. Die inrichtingen zijn niet in staat gebleken, van alle luiaards werkzame menschen te maken en de maatschappelijke toestanden zoo te regelen, dat er voor allen steeds werk en voor de tot het verrichten van arbeid ongeschikten, geldelijke ondersteuning zou zijn. De wijze van bestuur en de gebrekkige samenwerking, gevoegd bij het dikwijls voorgekomen gebrek aan geschikte bezigheid en aan debouché voor het vervaardigde heeft echter tot het slechts weinig gelukken der pogingen bijgedragen.

Particuliere krachten zijn gebleken niet in staat te zijn het noodige te doen. Daaraan is het wellicht ook toe te schrijven, dat in ons land een betrekkelijk klein aantal werkinrichtingen bestaat. [1]) Behalve met de moeielijkheden en het vinden van werk en het van de hand zetten van het vervaardigde, hebben zij steeds te strijden gehad met den onwil van velen om te werken en de weinige ge-

---

[1]) Zie verslag armbestuur.

zindheid van kerk- en armbesturen om waarlijk ongelukkigen en hulpbehoevenden te gemoet te komen. Doch niet alleen de pogingen van particuliere zijde, ook die van den Staat hebben niet den gewenschten uitslag opgeleverd.

Zich aansluitende aan hetgeen bijzondere personen en vereenigingen deden, greep ook de Staat, als hulpmiddel tegen de bedelarij, opzending naar eene werkinrichting aan, en zooals het voorgaande heeft doen zien, gingen de bedelaars er in grooten getale heen. Doch welke was de fout, die daarbij begaan werd. De Staat bleef zich op het gebied van armverzorging bewegen; valide personen niet slechts, maar ook invaliden, weezen en vondelingen, zelfs met ongeneeslijke kwalen behept, zond men derwaarts, ja dwong men er heen te gaan. In plaats van eene strafinrichting, wat zij althans voor de veroordeelden moesten zijn, maakte men van de stichtingen der Maatschappij van Weldadigheid instellingen van weldadigheid voor alle onderdeelen, als daar zijn: gasthuizen, werkhuizen, inrichtingen voor blinden, enz. Hieraan was natuurlijk de wijze van verpleging geëvenredigd.

Er was blijkbaar een toeleg om de gestichten Ommerschans en Veenhuizen vol te pakken. Bij den

overgang in 1859 telde de bevolking 6385 zielen. De zalen werden te klein, zolders werden tot zalen ingericht. De gestichten waren toen een broeinest van onzedelijkheid en daar werden stelselmatig bedelaars gekweekt. Na de scheiding in 1859 bleef echter de toestand in zekeren zin dezelfde. Men bleef weezen opnemen, liet de bedelaarsgezinnen bestaan, bleef voor den arbeid, de verdeeling in valide en niet valide personen, behouden, eischte een langdurig verblijf als verpleegden schulden hadden, en bovenal liet men hun te veel vrijheden en te veel levensgenot. Hoewel sedert het jaar 1870 in dien toestand veel verbetering is gebracht, is die nochtans zoodanig gebleven, dat ook in de volksvertegenwoordiging herhaaldelijk op het nemen van afdoende maatregelen is aangedrongen.

Doch niet alleen in de wijze van uitvoering der bepalingen van den Code Penal lag en ligt de schuld. Deze is ook in de bepalingen zelve te zoeken. Ingevolge dat wetboek, zooals dit is gewijzigd bij de wet van 29 Juni 1854 (Stbl. 102) moet ieder, die bedelt, in eene plaats waarvoor eene inrichting ter wering van bedelarij bestaat, worden veroordeeld tot eene gevangenisstraf en bij herhaling tevens tot opzending naar eene werkinrichting. Daar nu gelijk

boven gebleken is, de bedelaarsgestichten zijn verklaard werkinrichtingen te zijn voor het geheele Rijk, volgt hieruit dat voor elke plaats zoodanige inrichting is en moet derhalve ieder die bedelt, gerekend worden dat te hebben gedaan in eene plaats, waarvoor eene inrichting ter wering van bedelarij bestaat en is dus strafbaar.

Dit stelsel is ook op grond dat de bedelaarsgestichten volgens art. 2 van het Koninklijk besluit van 22 Sept. 1870 (Stbl. 164) niet voor iederen onvermogende toegankelijk zijn, meermalen aangevallen, en is zelfs betoogd, dat bestraffing der bedelarij niet wettig kan geacht worden, zoolang de bedelaarsgestichten, zijnde voor alle gemeenten de openbare inrichting tot voorkoming van bedelarij, bedoeld bij art. 19 der bovengenoemde wet, niet voor iederen arme, die daarin wenscht opgenomen te worden, toegankelijk zijn. Op de gebreken, die onze wetgeving op de bedelarij aankleven (eenmaal werd door Mr. Smidt, als lid der 2de kamer betoogd dat de veroordeelingen te dier zake op een stelsel van fictiën steunen), werd herhaaldelijk gewezen en in verband daarmede op eene herziening van het strafwetboek ook op dit punt aangedrongen.

In de sinds lang gevoelde behoefte aan een eigen

wetboek van Strafrecht, daar de bepalingen van den Code Penal sedert de invoering hier te lande door de zoozeer veranderde maatschappelijke toestanden veel van hunne waarde verloren hadden, waarvan de wijziging en vervallenverklaring van verscheidene artt. door latere wetten getuigen, werd eindelijk in 1870 bij Koninklijk besluit van 28 September N°. 21 voorzien, toen eene Staatscommissie benoemd werd tot samenstelling van een ontwerp wetboek van strafrecht. [1]) Deze Commissie, bestaande uit de HH. J. de Wal (voorzitter), A. A. de Pinto (secretaris), M. S. Pols, A. E. J. Modderman, J. J. Loke en W. F. G. L. François, waaraan nog bij Koninklijk besluit van 18 Maart 1871 n°. 11 de heer Jhr. Mr. G. J. Th. Beelaerts van Blokland als adjunct-secretaris werd toegevoegd, kweet zich op eene zoo spoedige en niet genoeg te waardeeren wijze van hare zoo moeielijke en omvangrijke taak, dat zij reeds den 13^den^ Mei 1875 den Koning een ontwerp wetboek van strafrecht met toelichting aanbood.

---

[1]) Zie: Ontwerpen van een wetboek van strafrecht met daartoe behoorende wetten met toelichting den koning aangeboden door de Staatscommissie. 's Gravenhage 1875.

In dit ontwerp is, ook blijkens de bijbehoorende missive aan den Koning, geheel gebroken met het stelsel van den Code Penal. Men wilde geene herziening maken op min of meer breede schaal van het Fransche wetboek, „voor zoover het ons land „betrof; neen, zoo sprak de commissie, zal Neder„land eindelijk in het bezit worden gesteld van een „eigen strafwetboek, dan moet dit ook bevatten eene „volledige codificatie van het Nederlandsche straf„recht."

Terzijde latende hetgeen in het ontwerp omtrent andere misdrijven en overtredingen voorkomt en mij dus uitsluitend bepalende tot het onderdeel bedelarij, merk ik op dat bedoeld ontwerp ook hierin geheel van den Code Penal afwijkt. Het kenmerkend onderscheid tusschen de bestaande wetgeving en hetgeen voor de toekomst wordt gegeven, ligt eerstens in de kwalificatie van het feit van bedelarij; tweedens in de berechting.

In een wetsontwerp, door Minister de Vries aan de 2de kamer ingediend bij kon. boodschap van 29 April 1874 tot wijziging van art. 19 der wet van 29 Juni 1854 (Stb. 162), werd reeds gewezen op eene betere regeling der bestaande wetgeving, de noodzakelijkheid tot het trekken eener juistere grens-

lijn tusschen strafbare en niet strafbare bedelarij, tusschen valide en niet valide bedelaars en de opzending der eersten naar eene rijkswerkinrichting. De in dat ontwerp in uitzicht gestelde overbrenging van het eenvoudige bedelen zonder verzwarende omstandigheden naar de overtredingen, is door de Staatscommissie verwezenlijkt. Ook zij acht dat het op zich zelf staande feit van bedelen alle kenmerken eener overtreding draagt; het besef, dat men niet bedelen mag, ontstaat eerst door 's wetgevers verbod.

Wat zij echter als misdrijf wil beschouwd zien, is:

1°. het bedelen als *maatschappelijk gevaar* (art. 153) Eene bedelarij, die door de middelen of het aantal personen, waarvan zij zich bedient, eene werkelijke bedreiging wordt, en naar afpersing zweemt, verkrijgt het karakter van misdrijf.

2°. het bedelen als *kostwinning* (art. 152), de zoogenaamde gewoonte-bedelarij. Tot toelichting hiervan diene het volgende. De Staatscommissie ging van het denkbeeld uit, dat iemand, die werkelijk behoeftig is, daargelaten of hij het met of zonder zijne schuld geworden is, en die, na door de particuliere liefdadigheid te zijn afgewezen, de hand uitstrekt

om eene aalmoes te ontvangen, een strafbaar feit pleegt, omdat dit in strijd is met de begrippen van maatschappelijke orde, maar het vergrijp op zich zelf is zoo gering, dat het niet anders dan bij de overtredingen kan gebracht worden. De bedelarij, hier bedoeld, betreft dan ook eene geheel andere klasse van personen. Het zijn die „gens sans aveu", wat men oudtijds noemde „geboefte," lieden in alle opzichten bekwaam om te werken en in staat op eerlijke wijze hun brood te verdienen, maar die uit een soort van gemakzucht en veelal uit luiheid het bedelen als eene gemakkelijkere kostwinning beschouwen. Vooral ten platten lande zijn deze lieden hoogst gevaarlijk; meestal zonder middelen van bestaan rondzwervende, vragen zij 's nachts bij den een of ander een onderkomen, bij weigering waarvan niet zelden een eigenaar zijn huis en goed een prooi der vlammen ziet worden. Reeds in vroegere tijden bestonden er strenge maatregelen tegen dergelijk schuim van menschen. In Frankrijk hield men er soms drijfjachten op en, zoo men ze niet doodde, werden ze door verminking onschadelijk gemaakt. In Engeland maakte men er een soort slaven van. Met betrekking tot ons land leze men de bovenbedoelde strenge plakkaten tegen de zoogenaamde heidens, vagebonden

en geboefte. Ofschoon de gevaren, waaraan men vroeger hierdoor blootstond, thans door eene betere organisatie der politie veel minder te duchten zijn, blijven zij toch steeds bestaan. Volgens de Commissie zijn dan ook de gewone straffen tegen deze lieden machteloos.

Als fait d'excuse, waardoor de gewoonte-bedelaar straffeloos wordt, leert het ontwerp ons in art. 152 al. 2: „wanneer blijkt, dat hij tot werken niet in staat en behoeftig, zich vruchteloos tot het verkrijgen van onderstand bij de betrokken arm- of gemeentebesturen heeft aangemeld." Hierin ligt eene afwijking met bovengenoemd wetsontwerp. Dit toch eischte slechts dat de bedelaar tot werken niet in staat was; en sprak niet van behoeftig. Eene tweede afwijking ligt in de woorden „noodige ondersteuning," waarvan de Staatscommissie in haar ontwerp spreekt als „het verkrijgen van onderstand." Zij was van oordeel, dat het hoogst moeielijk zou zijn voor den rechter in ieder voorkomend geval over het al of niet noodige der ondersteuning te beslissen, en achtte het daarom beter te spreken van het verkrijgen van onderstand in het algemeen.

De bijkomende straf van „plaatsing in eene rijkswerkinrichting" is ook hier facultatief, daar de Commissie meende, dat zich soms omstandigheden

kunnen voordoen, die eene plaatsing minder raadzaam maken. Thans iets naders over den aard en duur dezer straf, zooals die in het ontwerp werd geregeld.

Al dadelijk springt in het oog het groote onderscheid met den Code Penal en wel hierin bestaande, dat in het ontwerp de overbrenging naar eene rijkswerkinrichting is opgenomen onder de straffen, in het Fransche wetboek daarentegen niet. Slechts eenmaal wordt daarin gesproken van overbrenging naar een bedelaarsgesticht (depôt de mendicité), namelijk in art. 274. Het is dan ook slechts een politie-maatregel, door den rechter bij het veroordeelend vonnis gelast. Hierin was bij de vervanging van dit artikel door art. 19 der wet van 1854 geene verandering gebracht. Aard en duur worden niet bij de wet, maar administratief geregeld. [1])

De Staatscommissie was, gelijk blijkt, eene geheel andere leer toegedaan. Volgens haar beantwoordden de gestichten, zooals zij thans waren ingericht, niet aan het doel, eenvoudig, doordat men in de tegenwoordige wetgeving straf en armverzorging met

---

[1]) Koninklijk Besluit van 22 Sept. 1870 (Stbl. 164).

elkander vereenigde [1]). Daardoor hadden de gestichten eene tweeledige bestemming. Met dit wanbegrip moest, volgens haar, gebroken worden. De gestichten willen zij goed zijn ingericht, moeten zuivere strafkoloniën zijn, alwaar het gedwongen verblijf wordt ondergaan als een wettig gevolg van een misdrijf, krachtens eene rechterlijke uitspraak. Deze opzending als straf te kwalificeeren, daarvoor bestond volgens haar, nu geen bezwaar, sedert de wet van 1 Juni 1870 (Stbl. 85) de kosten voortvloeiende uit de plaatsing en verzorging in de bedelaarsgestichten van veroordeelde bedelaars en landloopers ten laste van het Rijk heeft gebracht, en bovendien het recht der gemeentebesturen vervallen is, om het ontslag der veroordeelden uit de gestichten te vorderen. Maar bovenal achtte zij dat het kwaad het krachtigst zou worden te keer gegaan, wanneer de plaatsing in eene rijkswerkinrichting als straf, de inrichting zelve door de wet als strafgesticht beschouwd werd.

Wat de Staatscommissie wilde, laat zich samenvatten in deze woorden, door haar zelve in de Memorie van Toelichting uitgedrukt:

---

[1]) Zie Memorie van Toelichting van het ontwerp der Staatscommissie.

„De gestichten moeten zoo zijn ingericht, dat de „daarin opgenomenen gevoelen straf te ondergaan, „terwijl deze tevens tot arbeid bekwaam gemaakt en „tot werkzaamheid opgeleid worden."

Met de armverzorging kan de Staat zich niet inlaten; dit is de taak der gemeenten voor zooverre de kerkelijke of bijzondere liefdadigheid daarin niet voorziet.

Dit wat den aard der straf betreft.

Thans iets van den duur.

Gelijk bij iedere vrijheidsstraf moest ook hier de wet den langsten en kortsten duur bepalen.

De bestemming der gestichten, zooals hierboven is aangehaald, bracht als van zelf mede, het minimum van het verblijf niet te kort te maken, waarom in het ontwerp de minimum termijn van één jaar is aangenomen. Opzettelijk wordt hier niet als vereischte gesteld continuiteit der straf, zooals bij gevangenis en hechtenis (art. 10 al. 2 en art. 24 al. 1), hoewel toch feitelijk bestaande, maar de Staatscommissie stelde zich voor het geval dat het somtijds raadzaam kan zijn om een verpleegde, die gedurende zijn verblijf in de werkinrichting aldaar een misdrijf pleegt, zijn daarvoor ontvangen straf eerst te doen ondergaan vóórdat zijn straf in de werkinrichting is geëindigd.

Wat de tucht betreft, men zag geen reden om voor de werkinrichtingen andere bepalingen te maken als voor de gevangenissen, nu het ook strafgestichten zouden worden. Gevolg van dit zou zijn dat de artt. 64—67 en de in art. 63 Wet van 28 Juni 1854 (Stbl. 100) opgenoemde disciplinaire maatregelen zouden vervallen.

Het stelsel der Staatscommissie is, hoewel op sommige punten gewijzigd, door den Minister Smidt grootendeels overgenomen in zijn ontwerp van wet, tot vaststelling van een wetboek van strafrecht, dat bij koninklijke boodschap van 22 Februari 1879 der 2de kamer werd toegezonden. [1])

Deze Minister is het geheel met de Staatscommissie eens betreffende de splitsing van het feit van bedelen in misdrijf en overtreding, het eenvoudig bedelen zonder verzwarende omstandigheden is een zoo licht vergrijp, dat het niet anders dan als overtreding kan gestraft worden, daarentegen draagt ook, volgens Z. E. het gewoonte bedelen alle kenmerken van een misdrijf. Het verschil tusschen

---

[1]) Zie Mr. H. J. Smidt. Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht. Deel III. blz. 197 vlg.

beide ontwerpen ligt dan ook niet in de strafbaarheid, maar in de onstrafbaarheid van het bedelen als misdrijf, m. a. w. in het fait d'excuse, waarvoor in laatstgenoemd ontwerp andere vereischten gesteld zijn. Het duidelijkst zal dit blijken, wanneer men beide ontwerpen naast elkander plaatst. [1])

Vooreerst wordt hier niet, gelijk in art. 152 al. 2 ontwerp Staatscommissie vereischt: „tot werken niet in staat en behoeftig."

Tweedens zijn de woorden: „betrokken arm- of gemeentebesturen" vervangen door „burgerlijk bestuur."

Welk bestuur dit is, moet de wet op het armbestuur uitmaken. Volgens den Minister omvat deze algemeene uitdrukking naar de thans geldende wet de algemeene armbesturen, de burgerlijke armbesturen, de gemengde (die toch ook burgerlijke zijn) armbesturen, de gemeentebesturen.

In de derde plaats: „bevoegd om de aanvraag in te willigen" d. w. z. in dubbel opzicht nl. dat het is het door de wet op het armbestuur aangewezene

---

[1]) Zie bijlagen A en B.

bestuur en tevens dat dit bestuur naar de wet de aanvraag zou mogen inwilligen.

Ten vierde: „indien blijkt", de rechter mag zich niet bloot door subjectieve opvatting laten leiden, maar *hem* moet het *blijken*.

Ten laatste: „volstrekt onvermijdelijk". De Minister gelooft dat deze uitdrukking minder omvattend en sterker is dan de algemeene uitdrukking: „behoeftig", waarvan het ontwerp der Staatscommissie spreekt. De behoefte kan wel zoo groot zijn, dat zij tot bedelen haar toevlucht neemt, maar toch kan er tevens niet of nog niet zijn die volstrekte onvermijdelijkheid, die politie-zorg noodzakelijk maakt; dit toch is een noodwendig vereischte voor de onstraftbaarheid.

Wat de straf van plaatsing in eene Rijkswerkinrichting aangaat, slechts in één opzicht wijkt genoemd ontwerp van dat der Staatscommissie af, nl. in den duur; de minimum termijn is hier gesteld op zes maanden. [1])

Kortelijk zij hier vermeld dat reeds in de zitting

---

[1]) Zie Mr. H. J. Smidt. Geschiedenis Wetboek van Strafrecht. Dl. I. blz. 330.

van 1877 op 1878 de Minister Smidt eene poging gedaan had om het onderwerp der bedelarij te regelen bij een wets-ontwerp, strekkende tot wijziging van art. 19 der wet van 28 Juni 1854 (Stb. 102). [1])

Dit ontwerp, reeds in 1874 door Minister de Vries aan de 2de Kamer ingediend, doch toen niet in behandeling gekomen, bleef onder het ministerie van Lijnden rusten en werd in 1877 door bovengenoemden Minister op nieuw in de Kamer gebracht. Het doel was art. 19 aldus te doen luiden:

„De artt. 271 laatste gedeelte, 272, 273, 274, „275 en 285 van den Code Penal worden vervangen „door de navolgende bepalingen:

„Hij, die bedelt, wordt gestraft met eene gevan-„genisstraf van zes dagen tot drie maanden.

„Niet strafbaar is hij, op wiens aanvraag om „onderstand door het in art. 22 der wet tot regeling „van het armbestuur aangewezen bestuur afwijzend „werd beslist, wanneer de rechter oordeelt, dat die „aanvraag viel in de termen dier bepaling. De „rechter kan gelasten dat landloopers en bedelaars

---

[1]) Zie verslag van de handelingen van de 1ste en 2de kamer der Staten Generaal. Zitting 1877/78.

„die wegens landlooperij of bedelarij reeds zijn ver-
„oordeeld geweest, na het uiteinde der gevangenis-
„straf naar een bedelaarsgesticht of werkhuis zullen
„worden overgebracht.

„Het verblijf van veroordeelde landloopers en
„bedelaars in een bedelaarsgesticht of werkhuis kan
„telkenmale den tijd van drie jaren niet te boven gaan.

„Veroordeelde landloopers en bedelaars, welke
„vreemdelingen zijn, kunnen ten allen tijde op last
„der Regeering over de grenzen worden geleid."

Door de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd dit ontwerp, hoewel niet zonder krachtige bestrijding, aangenomen; de Eerste Kamer verwierp het echter met groote meerderheid. De aangevoerde bezwaren golden vooral de kritiek, die den rechter wordt vergund uit te oefenen over de weigering van onderstand door het armbestuur, een officieel college; eene kritiek, die èn in beginsel, èn om hare gevolgen streng werd afgekeurd. Daarenboven had men bezwaar tegen den strijd met de beginselen onzer strafvordering, dat de beklaagde gedwongen zou worden aan te voeren hetgeen tot zijne verontschuldiging strekt, in plaats van op het openbaar ministerie den bewijslast van strafbare bedelarij te leggen.

Het onderwerp der bedelarij in het wetboek te regelen op gelijke wijze als in het ontwerp der Staatscommissie, daartegen had de Raad van State, blijkens zijn advies, ernstig bezwaar. [1]) Van het denkbeeld uitgaande dat in eene goed geordende maatschappij de bedelarij op straat wel niet geduld kan worden, maar het vragen om hulp op zich zelf niet iets strafbaars is, gaf zij in overweging alléén en uitsluitend het bedelen op openbare plaatsen te verbieden, waardoor èn het strafstelsel veel vereenvoudigd èn vele moeielijkheden uit den weg zouden geruimd worden. Vooreerst: de wetgever zou zijn doel bereiken; het hulp vragen in dagbladen, bij bezoek aan huis, vooral bij het bestaan van art. 147 tegen misbruik van dit laatste, zou kunnen vrijgelaten blijven, en wijders zouden de faits d'excuse van de artt. 150 en 489 geheel gemist kunnen worden.

Eene tweede bedenking gold de splitsing der bedelarij in misdrijf en overtreding. Volgens den Staatsraad zijn de feiten van art. 150 en 489 òf

---

[1]) Zie Mr. H. J. Smidt. Geschiedenis Wetboek van Strafrecht Dl. III. blaz. 198 vgl.

beide misdrijven òf overtredingen. Samensmelting van deze artt. ware dus raadzaam.

Eindelijk wilde men de straf van plaatsing in eene Rijks-werkinrichting evenzeer facultatief zien voor de bedelarij van art. 489, als voor die van art. 150.

In het rapport aan den Koning, waarin de Minister Smidt meer speciaal het verschil tusschen misdrijf en overtreding in zake bedelarij handhaaft, kwam aan Z. E., hoewel de voordeelen, daaraan verbonden, erkennende, het voorstel van den Raad van State geenszins het afdoende middel voor om de bedelarij te regelen. Reeds vroegere ontwerpen, met name die van 1827 en 1842, kenden dit stelsel, maar met dit onderscheid, dat daar alleen verboden werd het bedelen in de gemeente waar de schuldige tehuis behoorde en dat, behalve het bedelen langs de straten of wegen, ook nog genoemd werd het bedelen langs de huizen der ingezetenen.

Het ontwerp van 1847 verwierp deze regeling der strafbare bedelarij op grond, en volgens Minister Smidt terecht, dat door de eene moeielijkheid te ontwijken, vele nieuwe er voor in de plaats zouden komen.

„Men dient", zeide de Minister, „hierbij wel in

„het oog te houden, dat de moeielijke vragen „betreffende de bedelarij niet betrekking hebben op „de plaats waar gebedeld wordt, maar wat in straf- „rechterlijken zin onder bedelen te verstaan is, m. „a. w. welke is de grens tusschen het strafbare en „het straffeloos bedelen. Tot oplossing dezer vraag „geeft de Raad van State ons in zijn voorstel geen „bevredigend antwoord.

„Waarom, indien straffelooze bedelarij erkend „wordt, mits het gevolg zijnde van onvermijdelijke „noodzakelijkheid, zou het vragen op straat niet „geoorloofd zijn? De rechtsgrond voor de strafbaar- „heid der bedelarij, het niet geoorloofde ten koste „van een ander te leven, geldt overal.

„De overlast door den bedelaar een ander door „zijn vragen aangedaan, wordt niet enkel op straat „maar ook ten platten lande bijna uitsluitend in de „huizen ondervonden".

De straf van plaatsing in eene Rijkswerkinrichting ook voor de bedelarij van art. 489 facultatief te stellen, daarvoor bestaat volgens den Minister geen grond, daar het één enkele maal vragen om een aalmoes een te licht vergrijp is, om zwaarder dan als overtreding gestraft te worden.

Blijkens het verslag van de 2de Kamer der Staten

Generaal, de rijkswerkinrichtingen betreffende, had eene minderheid in de Commissie ernstige bezwaren tegen het opnemen van de plaatsing in eene rijkswerkinrichting onder de bijkomende straffen, daar, volgens haar, deze straf in het strafstelsel van het ontwerp niet past. Het is, zegt zij, eene gemeenschappelijke opsluiting met verplichten arbeid zonder classificatie of voorwaardelijke invrijheidstelling.

Bovendien achtte zij juist voor bedelaars, waartegen uitsluitend de straf zou worden toegepast, de gemeenschap nog gevaarlijker dan voor andere klassen van veroordeelden.

Men vreesde dat door de bestendiging van de Rijkswerkinrichtingen ook de tegenwoordige toestand zou worden bestendigd en daardoor de noodzakelijke stichting van gemeentelijke werkhuizen zou worden vertraagd.

De meerderheid daarentegen was voor het behoud der Rijkswerkinrichtingen in het strafstelsel en wel voornamelijk op grond dat men hier te doen had met een feit van geheel bijzonderen aard, dat niet met andere misdrijven op ééne lijn kon gesteld worden.

Juist met het oog op den exceptioneelen aard van het misdrijf, achtte de meerderheid de excep-

tioneele straf in het aangenomen strafstelsel geenszins misplaatst [1]).

Evenmin mocht zich de regeling van de strafbare handeling der bedelarij, gelijk zij in het tweede en derde boek van bovengenoemd ontwerp voorkomt, in de Tweede Kamer, noch bij de afdeelingen, noch bij de Commissie van Rapporteurs, in eenen onverdeelden bijval verheugen. De grootste grief, die men er tegen had, was de splitsing van het bedelen in misdrijf en overtreding, al naarmate er eene gewoonte van gemaakt was of niet. Men vroeg zich af: wat is hier gewoonte, hoeveel malen moet de hand tot bedelen zijn uitgestrekt, opdat gewoonte aanwezig zij? Bovendien: hoe kan gewoonte de maatstaf zijn ter beoordeeling of iets als misdrijf of als overtreding moet gestraft worden? Deze en dergelijke vragen zijn uit den aard der zaak, zoo niet onmogelijk, hoogst moeielijk te beantwoorden. Ook kan gewoonte, zoo sprak men, geen dolus of culpa doen ontstaan, wanneer die niet reeds in het enkele bedelen aanwezig zijn.

---

[1]) Zie Mr. H. J. Smidt. Geschiedenis Wetboek van Strafrecht Dl. III blz. 200 vlg.

Evenmin kon de commissie zich vereenigen met deze woorden van art. 152: „niet gewoon eenig beroep uit te oefenen." Iemand, die met den besten wil der wereld geen werk krijgen kan en teneinde raad zijn toevlucht tot bedelen neemt, wordt gestraft wegens misdrijf; hij daarentegen die gewoon is eenig beroep uit te oefenen, geheel noodeloos bedelt, wordt wegens overtreding gestraft.

Wel kan het herhaaldelijk bedelen voor het oordeel des rechters een reden zijn tot verzwaring der straf; gewoonte voor den wetgever echter geen criterium voor den aard der strafbaarheid.

Tegenover het ontwerp der Regeering werden achtereenvolgens drie stelsels in de commissie verdedigd.

a. Het stelsel van art. 274 C. P. en art. 19 der Wet van 29 Juni (Stbl. 102), mits losgemaakt van de jurisprudentie die aanneemt, dat de bestaande bedelaarsgestichten inrichtingen zijn „ter voorkoming van bedelarij voor alle gemeenten in het Rijk." Wanneer men deze fictie verwerpt en streng vasthoudt aan het beginsel dat bedelen dan alleen strafbaar zal zijn, wanneer ter plaatse waar gebedeld is, eene inrichting tot voorkoming van bedelarij bestaat, verkrijgt het feit geheel het karakter van misdrijf,

onverschilig of er al dan niet eene gewoonte van gemaakt is.

Dit stelsel schijnt zich hierdoor aan te bevelen, dat het niet tot lange en kostbare processen zal aanleiding geven; de rechter zal eenvoudig te onderzoeken hebben of ter plaatse waar gebedeld is, al dan niet eene dergelijke inrichting bestaat. Het bewijs te leveren (2de al. van art. 150 ontwerp-SMIDT) dat iemand zich vruchteloos bij een burgerlijk bestuur heeft aangemeld, dat het vragen om onderstand voor hem volstrekt onvermijdelijk was en tal van dergelijke kwestiën, zal voor den rechter niet alleen hoogst moeielijk zijn maar in den regel ook tot geene bevredigende uitkomsten leiden.

b. Het tweede stelsel huldigt de leer, dat bedelarij altijd stoornis der openbare orde is en als zoodanig als overtreding moet gestraft worden, onafhankelijk van de vraag, of ter plaatse waar gebedeld is, eene werkinrichting bestaat of niet en of de delinquent zich al of niet bij het burgerlijk bestuur heeft aangemeld; alleen gequalificeerde bedelarij behoort als misdrijf gestraft te worden.

De voorstanders van dit stelsel zeggen dat vooreerst de 2de al. van 150 en 489 ontwerp, in strijd zijn met de opvatting dat bedelarij een vergrijp is

tegen de openbare orde, omdat die gevallen van onstrafbaarheid het feit, dat de openbare orde gestoord is, niet kunnen wegcijferen; maar bovendien achtten zij het niet raadzaam geheel aan de beoordeeling van den rechter over te laten of in ieder voorkomend geval de onderstand, door de administratieve autoriteiten verleend, voldoende is.

Het al of niet strafbare bedelen afhankelijk te stellen van het bestaan eener werkinrichting, ter plaatse waar gebedeld is gelijk het vorige stelsel wilde, neemt de omstandigheid niet weg, dat de openbare orde verstoord is; maar tevens zou men daardoor tot de meening kunnen komen, dat men recht heeft van den Staat, immers de gemeente, arbeid te eischen, eene meening die tot de conclusie leiden zou, dat stoornis der openbare orde alléén dan is toegelaten, wanneer de Staat geen werk verschaft.

Alle bedelarij, behalve de gequalificeerde, is dus volgens dit stelsel als overtreding strafbaar met toepassing van zwaardere of lichtere straffen, al naarmate de rechter oordeelt dat het vergrijp grooter of kleiner is. Alleen dan straffeloosheid, in geval van absolute overmacht.

Gevolg van dit stelsel is, dat alleen bedelarij in het openbaar behoort te worden gestraft.

c. Het derde stelsel zoekt de strafbaarheid in het „onrechtmatig zich ten laste brengen van het algemeen."

Die dit stelsel aannemen, beschouwen bedelarij als misdrijf, omdat, zeggen zij, in eene goed geordende maatschappij, waarin men geene hulpbehoevenden aan den uitersten nood wil overlaten, het bedelen feitelijk niet veel van afpersing verschilt.

De grenzen te bepalen tusschen het rechtmatige en onrechtmatige zich ten laste brengen van het algemeen is hoogst moeielijk; men zou kunnen volstaan met deze verduidelijking: alle bedelarij, die hetzij openlijk zonder den wil of aan de huizen tegen den wil van het publiek geschiedt. Dit laatste derhalve op klachte. Bedelarij moet dus worden gestraft als blijkt dat de bedelaar op andere wijze in zijn onderhoud kon voorzien.

De rechter beslisse in ieder afzonderlijk geval of de verlaten toestand den bedelaar al of niet te wijten is, waartoe dienen kan het bewijs afgegeven door eenig bestuur, dat de bedelaar werk of zonder te bedelen voldoenden onderstand had kunnen krijgen, zoo hij gewild had. Zoodra blijkt dat er werk of voldoenden onderstand te krijgen was, onverschillig bij wien, bij een bestuur of bij een particulier, en de bedelaar dit geweten heeft, kan de schuld worden aangenomen.

Bedelarij zal dus straffeloos zijn voor het geval er geene inrichting tot voorkoming van bedelarij bestaat, gelijk in het eerstgenoemde stelsel, tenzij het openbaar ministerie door verklaringen van besturen of getuigenissen van particuliere personen, die werk of onderstand hebben kunnen of willen verstrekken, het bewijs levere dat de bedelaar in zijn onderhoud had kunnen voorzien. Ook in dit stelsel is strafbaarheid uitgesloten in geval van absolute overmacht. Art. 489 zou dan kunnen worden opgelost in art. 150, dat zou moeten luiden: „Hij, die bedelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden, indien blijkt dat hij op andere wijze in zijn onderhoud en in dat van zijn gezin heeft kunnen voorzien."

De commissie vereenigde zich ten slotte met dit laatste stelsel maar met deze wijziging dat het geen klacht wilde vorderen voor het bedelen aan de huizen, aangezien, vooral op het platte land, deze klacht uit angst meestal zou achterwege blijven.

De in art. 151 gemaakte bepaling omtrent het bedelen in vereeniging van personen, niet tot hetzelfde gezin behoorende, vond de commissie minder juist, op grond, dat het gevaar dikwijls niet minder groot zal zijn, wanneer personen van hetzelfde gezin

het feit plegen, bijv.: een vader met eenige volwassen zoons. Deze distinctie wilde zij dus doen vervallen.

Volgens den Minister MODDERMAN, die inmiddels den Minister SMIDT had vervangen, is de in de artt. 150 en 151 gelegen moeielijkheid der grensbepaling tusschen het strafbare en straffelooze bedelen het duidelijkst bewijs dat men te doen heeft met een wets-, niet met een rechtsdelict. Als de wet niet verbood onder zekere omstandigheden een aalmoes te vragen, niemand zou in dat eenvoudig verzoek een strafbaar feit zien. De Staatscommissie heeft dan ook terecht de eenvoudige bedelarij onder de overtredingen gerangschikt. Volgens de commissie is daarvan het noodzakelijk gevolg dat gewoonte-bedelarij uit de rij der misdrijven moet verdwijnen. Wat, éénmaal gepleegd, wetsdelict is, kan geen rechtsdelict worden als de dader zich meermalen aan hetzelfde feit schuldig maakt.

Art. 150 behoorde dus te vervallen, evenals het bedelen in vereeniging (art. 151). Zou dus volgens het ontwerp slechts overblijven het bedelen met gebruikmaking van middelen geschikt om vrees aan te jagen. Dit feit is echter niets anders dan poging tot afpersing; als afzonderlijk misdrijf zou het kunnen worden gemist en de geheele bedelarij alzoo kunnen worden overgebracht naar de overtredingen.

De commissie was van oordeel, dat in het algemeen een beroep op de algemeene bijzondere liefdadigheid geoorloofd moet zijn; alleen te verbieden en dit ook onvoorwaardelijk: 1°. het gewone werk der bedelaars van professie, het bedelen op publieke plaatsen; 2°. het bedelen door drie of meer volwassenen.

Van de drie in de commissie verdedigde stelsels, had de Minister MODDERMAN tegen het 1ste en 3de overwegend bezwaar. Stelt men, zoo zegt Z. E., bedelarij alleen strafbaar daar waar een plaatselijk werkhuis is (1ste stelsel), dan zou de strafwetgever gaan partij kiezen tusschen twee stelsels van armenzorg en eene premie stellen op het oprichten van werkhuizen, wat in strijd is met de meening van de meeste specialiteiten op het gebied der armenzorg, die de voorkeur geven aan de ondersteuning van den arme ten zijnent. Ook het 3de stelsel, „wanneer blijkt dat de bedelaar op andere wijze in zijn onderhoud en in dat van zijn gezin kon voorzien", was volgens den Minister, practisch niet uitvoerbaar, door den omslag en de moeielijkheid van bewijs, waartoe het dikwijls aanleiding zou geven.

Op grond van deze overwegingen stelde de Minister voor de artt. 150 en 151 te schrappen en art.

489 te lezen, gelijk thans te vinden in de artt. 432—434 Wetboek van Strafrecht.

De Commissie had geen bezwaar met den Minister mede te gaan, in zooverre het feit tot de overtredingen te brengen; zij bleef echter volharden bij haar gevoelen dat bedelarij dan alleen mag worden strafbaar gesteld, indien bewezen is, dat het vragen om onderstand niet onvermijdelijk was. Zij wenschte daarom in het nieuwe regeeringsontwerp opgenomen te zien de woorden „buiten noodzaak", waardoor het gelezen zou moeten worden: Hij, die in het openbaar zonder noodzaak bedelt, wordt gestraft enz.. Dit werd ten slotte als amendement voorgesteld, doch na gehouden beraadslaging in de Kamer, met groote meerderheid van stemmen verworpen, eerstens op grond dat niet door het Openbaar Ministerie zal moeten bewezen worden, dat er geen noodzaak was, maar dat veroordeelingen kunnen plaats grijpen door wien dan ook, tenzij op aannemelijke gronden mocht zijn aangetoond, dat er noodzakelijkheid bestond, en ten tweede dat deze inlassching overbodig is bij het bestaan van art. 40, dat in zich bevat „Nothstand" als vorm van overmacht. De bepalingen van het Regeeringsontwerp werden daarop onveranderd aangenomen.

HOOFDSTUK III.

De Wet van 3 Januari 1884 (Stbl. 3) tot aanwijzing der gestichten, waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan en van aanverwante gestichten, heeft ook de gestichten aangewezen, die als rijks-werkinrichting zullen dienen.

Het ontwerp dezer wet werd bij Koninklijke boodschap van 19 Januari 1882 met Memorie van Toelichting door den Minister van Justitie, Mr. A. E. J. Modderman, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend. Na door den opvolgenden Minister van Justitie Mr. M. W. Baron du Tour van Bellinchave te zijn gewijzigd en herhaaldelijk in de afdeelingen der Kamer te zijn onderzocht, werd dit ontwerp in October 1883 door de Tweede Kamer met 70 tegen ééne stem, en in December

van hetzelfde jaar door de Eerste Kamer met algemeene stemmen aangenomen. Eindelijk op 3 Januari 1884 door den Koning goedgekeurd en zooals hierboven gezegd, in het Staatsblad onder N°. 3 opgenomen.

Bij de behandeling dezer wet met betrekking tot de Rijkswerkinrichtingen, doen zich al dadelijk deze twee vragen voor: Wat wilde de Minister MODDERMAN, en wat wilde zijn opvolger? en daarop kan dit algemeene antwoord gegeven worden: Eerstgenoemde wilde afschaffing van het bestaande en verplaatsing naar elders; laatstgenoemde: behoud van het bestaande, mits verbeterd.

Vooreerst dan het stelsel MODDERMAN[1]).

Blijkens de Memorie van Toelichting was het voornemen van dezen Minister de Rijkswerkinrichtingen over te brengen naar Hoorn, Leeuwarden en Veere, aangezien de bestaande inrichting der gestichten in de verste verte niet beantwoordde aan de in 1859 gekoesterde goede verwachtingen.

Uitgaande van het beginsel dat volgens het Nieuwe Wetboek van Strafrecht alleen valide bedelaars, tot

---

[1]) Mr. H. J. SMIDT. Geschiedenis Wetboek van Strafrecht. Dl. IV, blz. 44 vlg.

werken in staat zijnde, zouden kunnen worden opgezonden, achtte Z. E. dat de tegenwoordige gestichten te veel aantrekkelijkheid hadden, getuige de aanzienlijke recidive-cijfers. In de eerste en voornaamste plaats weet de Minister dit aan den veld-arbeid, door velen zoozeer aangeprezen, opdat het „werk in de open lucht" eenen heilzamen invloed op de verpleegden zou kunnen uitoefenen. Uit inlichtingen van ambtenaren, sinds eene reeks van jaren in dienst der gestichten, was hem gebleken, dat de meeste verpleegden veld- boven fabrieksarbeid verkozen, ja er waren er zelfs, die bij hunne opname opgaven geen ambacht te kennen, alleen om op het veld werk te krijgen. Waaraan is dat toe te schrijven? Alleen aan de meerdere vrijheid daarmede verbonden. Gelijk als van zelf spreekt, is de controle van een aantal personen, over eene groote uitgestrektheid verspreid, veel moeielijker dan wanneer men het zelfde aantal binnen 's muurs bezig houdt. Het karakter van buitenleven en de vrijheid van beweging kunnen bij behoud van den landbouw nimmer weggenomen worden. Maar bovendien vond de Minister een krachtig argument voor fabriek- boven veldarbeid in de loonsberekening naar verhouding van het verrichte. Daar nu slechts uit het zakgeld ($^2/_3$ van

het verdiende loon) de aankoop van winkelwaren kan geschieden, is dit een prikkel tot werkzaamheid; deze prijsberekening zal slechts in zeer enkele gevallen bij veldarbeid gebruikt kunnen worden.

Het doel is voorkoming der bedelarij; welnu, zeide de Minister, men schaffe den landbouw-arbeid af en behoude slechts den fabrieksarbeid; het werken in zalen draagt een veel meer afschrikkend karakter. De verpleegde moet weten dat hij straf ondergaat, en tevens moet bij hem het heilige voornemen worden opgewekt om na ontslag nooit weder in de gestichten terug te willen keeren. Zóó moet de inrichting zijn, want ongelukkig het land, welks strafinrichtingen als toevluchtsoord begeerlijk worden. Op grond dezer overwegingen achtte Z. E. door geleidelijke ontruiming der gestichten te Ommerschans en Veenhuizen de verplaatsing naar Hoorn, Leeuwarden en Veere wenschelijk, alwaar de verpleegden onder strenge tucht binnen 's muurs zouden bezig gehouden worden. De kosten van verbouwing zouden, volgens den Minister, gering zijn daar de op de twee eerstgenoemde plaatsen aanwezige strafgevangenissen door de reorganisatie van het gevangeniswezen hunne bestemming zouden verliezen en dan zeer gemakkelijk voor Rijkswerkinrichtingen in gereedheid konden gebracht wor-

den. Wat Veere betrof, de Minister had de Commissarissen des konings verzocht hem opgave te doen of er in hunne provinciën nog rijksgebouwen waren, thans ongebruikt, en voor Rijkswerkinrichting geschikt. Door den Commissaris van Zeeland werd gewezen op de groote kerk te Veere, thans Rijkseigendom, vroeger tot kazerne gediend hebbende. Spoedig bleek echter dat de kosten van verbouwing te aanzienlijk zouden zijn, waardoor van dit plan moest afgezien worden; maar daarentegen zouden de lokalen vroeger tot arsenaal gediend hebbende en mede Rijkseigendom, zonder groote uitgaven zeer goed tot Rijkswerkinrichting te hervormen zijn.

De kosten van verbouwing waren geraamd op *f* 118.000. De aan Veere verbonden voordeelen waren, volgens den Minister: 1°. de eenzame en rustige ligging op het eiland Walcheren, waardoor ontsnapping der verpleegden moeielijk zou zijn; 2°. de gezonde luchtstreek.

In de Tweede Kamer was men, blijkens het Voorloopig Verslag, niet ingenomen met dit stelsel, voornamelijk omdat hetgeen bij de vaststelling van het Wetboek van Strafrecht ten voordeele van het behoud der Rijkswerkinrichtingen was aangevoerd (het heilzame van den veldarbeid), hierdoor geheel werd weg-

gecijferd. [1]) En evenzoo de afgevaardigde uit Assen, Mr. Oldenhuis Gratama, meer van nabij met de gestichten bekend. In eene nota gevoegd bij het voorloopig verslag, waarvan doel en strekking was de bedelaarsgestichten op te heffen en de rijkswerkinrichtingen te vestigen te Ommerschans en Veenhuizen, bestreed hij heftig het stelsel Modderman. Zijn betoog kwam voornamelijk hierop neder:

1°. dat het roekeloos zou zijn de bestaande gebouwen te ontruimen na al de millioenen die daar in en op den grond zijn besteed, waaronder niet te vergeten het door het Rijk voor eenige jaren nieuw gegraven kanaal tot verbinding van Friesland en Drenthe, maar tevens om den aan- en toevoer van en naar de gestichten in alle richtingen mogelijk te maken.

2° dat bij verkoop de gronden en gebouwen slechts weinig zouden opbrengen, omdat zij geene handelswaarde hebben.

3°. dat de menschelijke ellende beter op het land is dan in de steden. In andere landen bouwt men

---

[1]) Zie Mr. H. J. Smidt. Geschiedenis Wetboek v. Strafrecht. Deel IV blz. 44.

niet alleen Rijkswerkinrichtingen, ook gevangenissen op het land.

4°. dat het stelsel van uitsluitend fabriekmatigen arbeid verkeerd is. Niet alleen dat daardoor de particuliere nijverheid in hooge mate benadeeld wordt, doordat tot elken prijs het vervaardigde van de hand gedaan wordt, maar ook, omdat niet ieder voor fabriekswerk geschiktheid heeft.

Daarom, zegt de Heer GRATAMA, moet er zijn velerlei werk, m. a. w. èn fabriek- èn veldarbeid. De vraag zou bovendien gewettigd zijn: zou men, volgens het stelsel van den Minister, zeker zijn, te Hoorn, Leeuwarden en Veere altijd genoeg fabrieks-werk voorhanden te hebben? Men heeft bij behoud van Ommerschans en Veenhuizen een dubbel voordeel namelijk: dat aldaar de proef zou kunnen genomen worden met uitsluitend fabriekmatigen arbeid en, zoo dit niet bevalt, weder tot den veldarbeid zou kunnen terugkeeren, wat in de 3 bovengenoemde gestichten niet zal kunnen geschieden.

5°. dat door den grooten afstand tusschen Hoorn, Leeuwarden en Veere, drie administratiën noodig zullen zijn, dus driemaal zooveel kosten.

Hoewel overtuigd, dat later de verplegingskosten per hoofd en per dag in de drie bovengenoemde

rijkswerkinrichtingen hooger zullen zijn dan thans te Ommerschans en Veenhuizen, meende de Minister MODDERMAN na rijp beraad in 's lands welbegrepen belang toch dezen weg te moeten inslaan, daarbij nog ten stelligste overtuigd, dat het getal verpleegden zoodanig zou verminderen, dat weldra de gezamenlijke kosten van onderhoud niet meer dan thans zouden bedragen.

Neen, zeide de Heer GRATAMA, de toevloed van bedelaars zal door het nieuwe stelsel niet minder worden; deze wordt beheerscht door veel algemeener oorzaken, door den ganschen toestand der Maatschappij, en wees tot staving hiervan op eene brochure van HOWARD'S association, getiteld: Vagrancy and Mendicancy (London 1882), waar op tal van plaatsen wordt aangetoond dat de toestand van landbouw, handel, nijverheid en industrie en het meer of minder gemak om werk te krijgen, de hoofdfactoren zijn van vermeerdering of vermindering van het getal zwervende bedelaars, en dat geen arbeid-stelsel tot onderdrukking van landlooperij en bedelarij goed gevolg kan hebben, zoo het niet practisch onderzoekt en ieder geval onderscheidenlijk behandelt.

Thans het stelsel van het tegenwoordig hoofd van

het Departement van Justitie Mr. M. W. Baron DU TOUR VAN BELLINCHAVE.

Gelijk hierboven vermeld, wilde deze Minister: behoud van het bestaande, mits verbeterd, d. w. z. als Rijkswerkinrichtingen te bestemmen voor de mannen: Veenhuizen II en III en Hoorn, voor de vrouwen Veenhuizen I[1]).

Blijkens de Nota van toelichting, behoorende bij de wijziging door Z. E. voorgesteld, was deze Minister het geheel met zijnen ambtsvoorganger eens in zooverre, dat aan den bestaanden toestand een einde moest komen en dat de daartoe aangewezen weg was de verpleging in de gestichten minder aanlokkelijk te maken, maar meende toch dat de heer MODDERMAN te ver was gegaan, door de geheele opheffing der gestichten voor te stellen.

Men moet, zeide de Minister, wel in het oog houden dat men hier te doen heeft met eene overtreding van geheel bijzonderen aard, waarop als straf is gesteld: opzending naar eene Rijkswerkinrichting, maar die, naar de bedoeling van den wetgever, van

---

1) Zie Mr. H. J. SMIDT. Geschiedenis Wetboek v. Strafrecht. Deel IV blz. 79 vlg.

eene strafgevangenis of van een huis van bewaring in karakter zal moeten zijn onderscheiden. Kortom: men moet zich houden „binnen de grenzen eener geoorloofde bestrijding der bedelarij."

Volgens het Nieuwe Strafwetboek is bedelarij in het openbaar strafbaar gesteld met 12 dagen hechtenis, in geval van recidive met $^2/_3$ kunnende verhoogd worden en tevens facultatief als bijkomende straf opzending naar eene Rijkswerkinrichting voor hoogstens drie jaren. Gelijk van zelf spreekt heeft de wetgever deze bijkomende straf niet hooger willen stellen dan de hoofdstraf. Wat zou echter het gevolg zijn van het stelsel MODDERMAN? Dat juist deze bedoeling geheel zou worden voorbijgestreefd. Immers de toekomstige inrichting, door dien Minister voorgesteld, zou met afschaffing van den veldarbeid, veel overeenkomst hebben met de strafgevangenissen, waar het eenige verschil slechts hierin zou bestaan, dat in eerstgenoemde gebouwen de verpleegden gemeenschappelijk, in laatstgenoemden cellulair worden opgesloten.

In het stelsel DU TOUR zou de toestand te Veenhuizen nagenoeg onveranderd blijven, terwijl Hoorn zou worden ingericht tot depôt van discipline, waarheen de ergste redicivisten en de onverbeterlijken uit

de bevolking van Veenhuizen zouden moeten worden opgezonden, alwaar zij onder strenge tucht en zonder veldarbeid, binnen 's huis tot werken gedwongen zouden worden. Van dezen disciplinairen maatregel stelde de Minister zich veel voor.

Dat de bestaande gestichten aan de vereischten van strafgestichten voldeden, kon deze Minister evenmin als zijn voorganger toegeven, maar hij meende dat dit weinig ter zake af zou doen, zoodra Hoorn de veiligheidsklep van Veenhuizen zou zijn.

In het Weekblad van het Recht werd door Mr. A. A. DE PINTO, met betrekking tot de bestemming van Hoorn, de bedenking geopperd dat de Minister twee stelsels met elkander verwarde. Dit echter ten onrechte. De bedoeling was niet beide gestichten *naast* maar *achter* elkander te doen staan. Hoorn zou niet meer zijn dan eene aanvulling van Veenhuizen en slechts daarom gekozen, omdat daar een geschikt gebouw aanwezig is, wat te Veenhuizen nieuw zou moeten worden gemaakt en kostbare uitgaven zou vereischen. De inrichting in beide gestichten zou dezelfde moeten zijn, met uitzondering van den veldarbeid voor Hoorn.

De opzending zou moeten geschieden door den

Raad van Tucht, wiens instructie vastgesteld is bij Koninklijk besluit van 15 Aug. 1862 (Stbl. 171) en afhankelijk moeten worden gesteld van de antecedenten van den verpleegde; werd hij reeds meermalen verpleegd, heeft hij vonnissen ten zijnen laste, is hij lui, ofschoon jong en krachtig, en tal van dergelijke omstandigheden moeten in aanmerking genomen worden.

Men verkrijgt, zeide de Minister, hierdoor dubbel voordeel: 1°. Te Veenhuizen met zijne gewoon ingerichte gebouwen en met zijnen veldarbeid eene kalme, rustige bevolking.

2°. De lastigste verpleegden komen onder goede discipline, in een deugdelijk gebouw te Hoorn, waar men ze goed onder zijne macht heeft. Evenals de inrichting zal ook de verpleging in beide gestichten dezelfde moeten zijn, slechts in enkele onderdeelen zal verschil moeten worden gemaakt, want de verpleegden te Hoorn moeten weten en gevoelen disciplinair gestraft te zijn.

Deze geheele maatregel is trouwens, de Minister bekende het zelf, niet nieuw, getuige gelijk vroeger gezegd, de oprichting in 1820 van het gesticht te Ommerschans, de kolonie N°. 5 of strafkolonie geheeten, waarheen de slechtste sujetten uit de

bevolking der gestichten als maatregel van tucht werden heengezonden.

Ook in België bestaat deze maatregel, krachtens Kon. besluit van 7 Febr. 1875. Het eenig artikel daarvan luidt: „Lorsque l'interet de la discipline l'exigera, les mendiants et vagabonds valides mis á la disposition du gouvernement et reclus au dépôt de mendicité de Hoogstraeten ou à la colonie de Merxplas, pourront être placés dan une maison penitentiaire."

Bij de beraadslagingen in de beide Kamers der Staten-Generaal over de Rijkswerkinrichtingen volgens het stelsel DU TOUR, lieten zich de meeste stemmen ten gunste van dit stelsel hooren. De hoofdgedachte, waarvan men uitging, was voornamelijk deze, dat, waar de opzending naar eene Rijkswerkinrichting volgens het nieuwe Wetboek van Strafrecht, onder de bijkomende straffen is opgenomen en daarom veel lichter dan de hoofdstraf moet zijn, het stelsel MODDERMAN te streng was, daar feitelijk de te vestigen werkinrichtingen te Leeuwarden, Hoorn en Veere, niet veel van strafgevangenissen zouden verschillen.

In vroegere eeuwen heeft men er nooit aan gedacht de bedelarij met gevangenis te straffen; daarvoor bestonden andere maatregelen. De Minister DU TOUR

herinnerde aan de decreten van FRANS I en HENDRIK II van Frankrijk [1]); waar op bedelarij als hoofdstraf: de geesseling (la peine du fouet) stond, en als bijkomende straf: de opzending naar de galeien.

Het decreet van 1790 schiep het eerst werkinrichtingen; in Frankrijk voornamelijk voor Parijs en enkele omliggende departementen. De opname en het ontslag werden door den prefect geregeld.

De Code Penal van 1791 stelde wel op bedelarij: la peine de détention, maar behield tevens de werkinrichtingen.

Keizer NAPOLEON gelastte bij decreet van 1808 het stichten van depôts de mendicité in geheel Frankrijk [2]), wat behouden is gebleven in den Code Penal van 1810. Bij de beraadslaging over dat wetboek en wel over art. 274 (het straffen der bedelarij) werd door den Staatsraad-rapporteur REGNAUD geantwoord op de vraag: zijn dat nu gevangenissen? „Ce ne

---

1). Zie Mr. H. J. SMIDT. Geschiedenis Wetboek van Strafrecht. Deel IV blz. 174 vlg.

2) Voor Parijs bijv. les depôts de St. Denis et de Villers Cotteret.

Zie Huerne de Pommeuse. Des colonies agricoles et de leurs avantages. Paris 1832. blz. 250.

sont pas des prisons ; ce sont des asyles, des maisons de secours."

Wij hebben op dit oogenblik bedelaarsgestichten (depôts de mendicité). Moeten die, zoo vraagt de Minister, veranderd en verbeterd in het leven blijven of opgeheven en vervangen worden? en daarop luidt zijn antwoord: hef niet op, maar verbeter; er zijn 3 redenen voor het behoud: 1°. het belang van den bedelaar, 2°. het belang van de samenleving, 3°. het geldelijk belang van den Staat.

Een, mijns inziens, krachtig argument voor het in stand blijven der gestichten, is het 3de punt, waarbij Z. E. over een willekeurig jaar het verschil in kosten per hoofd en per dag tusschen een gestrafte te Leeuwarden en een verpleegde uit de gestichten aantoonde. Volgens die opgaaf heeft in 1880 eerstgenoemde aan het Rijk per dag gekost $62^{1}/_{40}$ cent, laatstgenoemde $26^{1}/_{85}$ cent. Vermenigvuldigt men dit verschil met 365 en de verkregene uitkomst met 2000, dan verkrijgt men op eene bevolking van 2000 zielen voor het Rijk een verschil van ruim $2^{1}/_{2}$ ton per jaar. Voorwaar geene kleinigheid!

Wat zouden bovendien bij verkoop Ommerschans en Veenhuizen met hunne uitgestrekte gronden en kostbare gebouwen aan het Rijk opbrengen?

Volgens den heer MODDERMAN een half millioen.

De Minister DU TOUR, zich baseerende op het oordeel van deskundigen, raamde de opbrengst slechts op de helft.

Nog een enkel woord over den veldarbeid.

In de 2de Kamer waren enkele leden voor de opheffing der gestichten gestemd op grond van den veldarbeid en dat daardoor de recidive in de hand werd gewerkt. Zoo wees de afgevaardigde uit Assen, de heer VAN DER FELTZ, op de slechte resultaten van den landbouwarbeid in de koloniën. De meeste verpleegden, na hun ontslag in de Maatschappij terug gekeerd, kenden niets en hadden niets geleerd.

Volgens hem is voor luien en onwilligen veldarbeid de slechtste bezigheid, om ze aan het werk te houden: 1°. omdat de contrôle hoogst moeielijk is, 2°. omdat men zooveel bijomstandigheden in aanmerking moet nemen, de gesteldheid van den bodem, het klimaat, de gezondheidstoestand van den verpleegde, enz,, 3°. omdat dikwijls gedurende een groot deel van den winter de arbeid zal moeten worden gestaakt en de verpleegden dan een gemakkelijk en lui leven hebben.

Ook de heer DE VOS VAN STEENWIJK, hoewel zich geen absoluut tegenstander van veldarbeid noe-

mende, betwijfelde toch of voor den validen bedelaar en dronkaard dit de geschiktste bezigheid was om vlijt en ijver bij hem op te wekken. Hoe het zij, zeker is het, dat het gemengde stelsel, èn fabriek- èn landbouw-arbeid, het beste voldoet. Ten bewijze hiervan wijs ik op andere landen, bijv, Pruissen, Denemarken, Oldenburg, waar overal dit stelsel vigeert. In Italië, België, Frankrijk en Zwitserland past men landbouw-arbeid zelfs toe op gevangenen. [1])

Waarom zou, onder behoorlijk en streng toezicht, deze maatregelen niet evengoed te Ommerschans en Veenhuizen kunnen genomen worden?

Onjuist is trouwens ook de meening, als zou de recidive in de gestichten door den veldarbeid worden bevorderd. Ik beroep mij hiervoor op de meening van den heer GRATAMA, later bij de beraadslaging over art. 8 weergegeven door den heer BEELAERTS VAN BLOKLAND in deze woorden: „Naar mijne innige overtuiging is de recidive in de gestichten grootendeels niet toe te schrijven aan den aard van de inrichting dier gestichten, maar aan den aard van

---

1) Zie toelichting GRATAMA ad VII bij Mr. H. J. SMIDT. Geschiedenis Wetboek van Strafrecht. dl. IV blz. 73.

het feit, waarvoor men de personen er heen zendt, aan den maatschappelijken toestand."

Ten besluite nog eenige argumenten voor het behoud der bestaande gestichten.

Uit hetgeen in deze bladzijden is geschreven, blijkt dat stemmen zich hebben verklaard, zoowel voor, als tegen de gestichten. Die er zich tegen hebben verklaard, zijn van oordeel, dat de bestaande inrichtingen met haren land- en veldbouw en vrijheid van beweging voor de verpleegden niet aan de eischen eener werkinrichting voldoen en dit nooit zullen kunnen. Anderen betwisten het eerste niet, maar geven daarom het laatste nog niet toe, terwijl zij overigens de meening zijn toegedaan, dat de opsluiting van wegens bedelarij veroordeelde personen in eene werkinrichting met fabriekmatigen arbeid, dus binnen de muren, ook in verband dat men met eene bijkomende straf te doen heeft, te zwaar is. Zij zijn gestemd voor het behoud van Ommerschans en Veenhuizen, mits de noodige verbeteringen worden aangebracht.

Mijns inziens, gaat het toch niet aan iemand, die

zich alleen aan bedelarij of dronkenschap heeft schuldig gemaakt, en die deswege hechtenis heeft ondergaan, daarna als bijkomende straf op te sluiten in eene werkinrichting, waarvan gebouw en wijze van huisvesting aan eene gevangenis doen denken, voor den tijd zelfs van drie jaren, alleen en uitsluitend, omdat het Wetboek van Strafrecht spreekt van opzending van hen, die tot werken in staat zijn. Opheffing der bestaande gestichten en van den veldarbeid en het in plaats daarvan inrichten van voormalige gevangenissen tot werkinrichtingen met arbeid binnen 's huis zijn maatregelen, waartegen zich verklaren: 1°. de aard van het vergrijp, waarvoor gestraft wordt; 2°. de meening van vroegere autoriteiten aangaande het behoud der bestaande gestichten; 3°. het geldelijk belang van den Staat.

Ad 1 um. „De bedelarij, vroeger in hare gevaarlijkere vormen alleen als misdrijf gestraft, is later in hare lichtere vormen ook als overtreding strafbaar geworden." Waarom? Omdat men begreep, dat in eene goed geordende maatschappij, waarin ieder moet bijdragen tot de belangen van het algemeen, bedelarij niet geheel straffeloos kan blijven. Hiertegen kan geen bezwaar bestaan, mits de wetgever bij het bepalen der straf voorzichtig en niet te streng te werk ga.

Het Strafwetboek wil veroordeeld hebben hen, die tot werken in staat zijn. Maar wat is hier onder werken te verstaan? Zal een ambachtsman veroordeeld moeten worden als hij bedelt in een seizoen, dat hij zijn ambacht niet kan uitoefenen; kunnen ook niet zij veroordeeld worden, die slechts een onbeteekenend handwerk uitoefenen, dat verre van een bestaan oplevert, omdat de rechter meent, dat zij hoe en wat ook werk kunnen verrichten? Dat men bij zulk eene algemeene aanduiding met de mate en het karakter der straf voorzichtig moet zijn, zal zeker beaamd worden, vooral ook als waar is, wat de heer DE SAVORNIN LOHMAN in de Tweede Kamer zeide,[1]) nl. dat de rechter onmogelijk tijdens de veroordeeling kan onderscheiden, wie wèl en wie niet kan werken. Men vergete bovendien niet dat in ons land het getal werkinrichtingen van kerkelijke of burgerlijke besturen niet groot is, zoodat ook van die zijde op niet veel hulp is te rekenen. Ook houde men rekening met de armenwet, zooals die in 1870 is gewijzigd. Vóór laatstgenoemd jaar viel het niet moeielijk onderstand te bekomen; ja zelfs werd aan

---

[1]) Zie Mr. H. J. SMIDT. Geschiedenis Wetboek van Strafrecht Dl. IV blz. 195.

hen, wier domicilie van onderstand niet was te vinden, vergunning verleend bij het Rijk aan te kloppen; thans is dit geheel anders. Nu beslist de gemeente, waar men zich op het tijdstip van het ontstaan der behoefte bevindt.

Ad 2 um. De meening van vroegere autoriteiten aangaande het behoud der bestaande inrichtingen. Zooals reeds gezegd, was in 1859 besloten tot eindregeling van de zaken der Maatschappij van Weldadigheid en was een wetsontwerp aan de Tweede Kamer aangeboden, strekkende om aan den Staat het bezit van de gronden der gestichten te verzekeren. Ommerschans en Veenhuizen kwamen daardoor onder zuiver staatsbeheer. In het voorloopig verslag werd gevraagd of dit laatste wel raadzaam was, waarop door den Minister van Binnenlandsche Zaken, VAN TETS VAN GOUDRIAAN, na gewezen te hebben op de noodzakelijkheid van het bestaan van bedelaarsgestichten, werd geantwoord: „dat het elders inrichten „van localen tot ontvangst en verpleging van bedelaars „en het derwaarts overbrengen niet zonder moeielijk„heid en zeer kostbaar zou zijn", en verder dat het „vermoedelijk gebrek aan gelegenheid om hen aldaar „veldarbeid te doen verrichten, waarschijnlijk ten„gevolge zou hebben, dat de kosten van verpleging

„meer zouden bedragen dan te Ommerschans en „Veenhuizen en dat de verpleging zelve, althans zonder „aanwending van zeer belangrijke uitgaven, op minder „doeltreffende wijze zou geschieden."

Ten bewijze dier kostbaarheid werd gewezen op het werkhuis te Amsterdam, terwijl verder als onbetwistbaar werd voorgesteld dat de kosten van verpleging te Hoorn, Veere en Amsterdam meer hebben bedragen dan hetgeen door de gemeenten voor de verpleging te Ommerschans en Veenhuizen werd betaald.

De Minister VAN TETS en met hem de Kamers, wilden, tengevolge van het aannemen van het wetsontwerp, het behoud van het bestaande, mits hervorming en verbetering waar het noodig was. En in gelijken zin spraken later ook de Ministers FOCK en SMIDT, eerstgenoemde bij de herziening der armenwet in 1870, laatstgenoemde bij de behandeling van het ontwerp tot wijziging der wet van 29 Juni 1854 (Stbl. 102).

De meening van Minister FOCK werd weergegeven door den heer DUIJMAER VAN TWIST in deze woorden:

„De Minister schijnt geen vriend der bedelaars„koloniën; hij zou ze liever inkrimpen dan uitbreiden. „De Minister heeft twee hervormingen op het oog;

„de eene betreft de bedelaarskoloniën zelve, de andere „de strafwetgeving omtrent de bedelarij. Hervorming „door verscherping der tucht, vermeerdering van den „dwang om te arbeiden en het verblijf in het algemeen „minder aanlokkelijk te maken."

En nu de Minister SMIDT bij de behandeling van bovengenoemd wetsontwerp. „Er komt bij, dus „sprak hij, dat eene afdoende regeling der bedelarij „niet in het Strafwetboek kan worden opgenomen, „tenzij vooraf practisch de uitvoering zij voorbereid „en door een overgangstoestand mogelijk gemaakt „worde om de gestichten Ommerschans en Veenhuizen „in het nieuwe Strafwetboek als zuivere strafinrich-„tingen op te nemen". In de memorie van antwoord op de bedenkingen der Eerste Kamer had de Minister reeds gezegd:

„Aan *opheffing* der gestichten wordt door den „ondergeteekende volstrekt niet gedacht. Het zal het „streven der Regeering zijn om door eene doelmatige „en methodische tucht, ook zonder dat vrees behoeft „te bestaan, dat het vagebonderend gedeelte der natie „zal toenemen, te voorkomen, dat zich een nieuw „geslacht van onverbeterlijke bedelaars en diep „bedorven recidivisten vorme."

Ten slotte zij hier nog vermeld, wat de heer

HUERNE DE POMMEUSE in zijn reeds hierboven aangehaald werk: „des colonies agricoles et de ses avantages" op bladz. 253 schrijft:

„Le mendiant plaçé dans les colonies agricoles, „y devient un cultivateur utile; il se régénère pour „ainsi dire, en se plaçant dans une classe d'hommes „laborieux, au lieu d'être livré à la dépravation, „à une mort lente mais cruelle, par un emprison„nement dont ont vient de voir les resultats ordi„naires". Verder komt op bladz. 256 de meening voor van eene commissie, benoemd tot het oprichten van een toevluchtsoord voor bedelaars. De heer COCHIN, rapporteur daarvan, geeft de opinie van deze commissie aldus weêr:

„J'ajouterai qu'ils sont tous explicitement unanimes „sur la necessité d'arriver à fonder des colonies de „defrichement à l'interieur de la France pour occuper „les mendians valides et les prisonniers."

Ad 3 um. Omtrent het geldelijk belang voor den Staat, kan ik kort zijn. Volgens de statistiek zou de verpleging van 2000 personen te Ommerschans en Veenhuizen, berekend naar hetgeen per man en per dag in die gestichten over de jaren 1880, 81 en 82 gemiddeld is uitgegeven, eene uitgave van *f* 222,139 vorderen. De verpleging van bovenge-

noemd getal personen in eene der onderstaande gevangenissen zou, op gelijke wijze berekend, als volgt moeten kosten: te Leiden *f* 433,766, te Hoorn *f* 433,036, te Leeuwarden *f* 437,855; een verschil respectievelijk van *f* 211,627, *f* 210,897 en *f* 215,715.

Berekent men dit nu, om de termijn niet te groot te nemen, over een tiental jaren, dan verkrijgt men eene uitkomst, die in het belang van 's Rijks schatkist, wel voor het behoud der bestaande gestichten zal stemmen.

Zeker is het, dat de bestaande gestichten nog niet geheel aan het doel beantwoorden, daarmede beoogd, maar de Commissie van Rapporteurs over het strafwetboek getuigde zelve, dat de werkinrichtingen in den laatsten tijd reeds veel zijn verbeterd en nog verbeterd kunnen worden. De uitkomsten der laatste jaren hebben die verwachtingen dan ook geenszins beschaamd. Bedelaars zullen er wel altijd zijn en blijven, want waarschijnlijk zal wel nooit de tijd aanbreken, dien NAPOLEON zich voorstelde, toen hij op 24 November 1807 van Fontainebleau aan den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken, CRÉTET, eenen brief schreef, waarin o. a. deze woorden voorkwamen: „Il faut également qu'à la même époque „tout ce qui est relatif à l'administration des travaux

„publics soit prévu et mûri, afin qu'on puisse pré-„parer tout de manière qu'au commencement de la „belle saison, la France présente le spectacle d'un „pays *sans mendians* et où toute la population soit „en mouvement pour embellir et rendre productif „notre immense territoire." [1])

---

[1]) Huerne de Pommeuse. Des colonies agricoles et de leurs avantages. Paris 1832 blz. 249.

Bijlage A.

Ontwerp der Staats-Commissie.

Art. 152. Hij, die niet gewoon eenig beroep uit te oefenen, van bedelen eene kostwinning maakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van hoogstens drie maanden.

Niet strafbaar is hij, van wien blijkt dat hij, tot werken niet in staat en behoeftig, zich vruchteloos tot het verkrijgen van onderstand bij de betrokken arm- of gemeentebesturen heeft aangemeld.

Art. 153. Zij, die hetzij met gebruikmaking van middelen om vrees aan te jagen, hetzij in vereeniging van drie of meer personen, niet tot hetzelfde gezin behoorende, bedelen, worden gestraft met gevangenisstraf van hoogstens negen maanden.

Art. 155. De schuldige aan een der in de artt. 152 en 153 omschreven misdrijven kan daarenboven, zoo hij tot werken in staat is, tot plaatsing in eene rijkswerkinrichting worden veroordeeld.

Art. 533. Hij, die bedelt, wordt gestraft met hechtenis van hoogstens twaalf dagen.

Indien de schuldige binnen het laatste jaar wegens deze overtreding is veroordeeld, kan die straf met een derde worden verhoogd.

Niet strafbaar is hij, van wien blijkt, dat hij, behoeftig zijnde, zich vruchteloos tot het verkrijgen van onderstand bij de betrokken arm- of gemeentebesturen heeft aangemeld.

Bijlage B.

Ontwerp van Minister H. J. SMIDT,

ingediend bij Koninklijke Boodschap van 22 Februari 1879.

Art. 150. Hij, die niet gewoon eenig beroep uit te oefenen, van bedelen eene gewoonte maakt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden.

Niet strafbaar is hij, die zich vruchteloos om onderstand heeft aangemeld bij het burgerlijk bestuur, bevoegd om de aanvraag in te willigen, indien blijkt dat onderstand voor hem volstrekt onvermijdelijk was.

Art. 151. Zij die, hetzij met gebruikmaking van middelen geschikt om vrees aan te jagen, hetzij in vereeniging van twee of meer personen niet tot hetzelfde huisgezin behoorende, bedelen, worden gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden.

Art. 153. De schuldige aan een der in de artt. 150 en 151 omschreven misdrijven kan daarenboven, zoo hij tot werken in staat is, tot plaatsing in eene rijkswerkinrichting worden veroordeeld.

Art. 489. Hij die bedelt, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste twaalf dagen.

Indien tijdens het plegen van de overtreding nog geen jaar is verloopen, sedert de schuldige wegens dezelfde overtreding is veroordeeld, kan de straf met een derde worden verhoogd.

Niet strafbaar is hij, die zich vruchteloos om onderstand heeft aangemeld bij het burgerlijk bestuur, bevoegd om de aanvraag in te willigen, indien blijkt dat onderstand voor hem volstrekt onvermijdelijk was.

STELLINGEN.

I.

De poging om overeenstemming te brengen tusschen l. 7. § 2. D. depositi (16.3) met l. 24 § 2 D. de rebus auctoritate judicis (42.5) door aan te nemen, dat in de eerste, omdat het gedeponeerde geld nog bestaat, het voorrecht van den depositaris primo loco in aanmerking komt, maar in de tweede, omdat het niet meer bestaat, den laatsten rang inneemt, is niet goed te keuren. (v. Vangerow § 594. Windscheid § 271 noot 22.)

II.

L. 9. D. de adoptionibus (1.7) bevat geene overtolligheid.

III.

Terecht beweert Mr. Opzoomer: de kosten der laatste ziekte (art. 1195 B. W.) betreffen alleen die ziekte, waaraan de schuldenaar is overleden.

IV.

De vrouw, wier naam in eene akte van den burgerlijken stand als moeder van een natuurlijk kind, hetwelk zij niet heeft erkend, is vermeld, mag de verbetering dier akte vragen.

V.

Het domicilie der meerderjarige ongehuwde dienstbode in het huis van hem, bij wien zij dient en woont (art. 79 B. W.), is als hoofdverblijf aan te merken.

VI.

De betrokkene, die eenen wisselbrief, op welken eene valsche acceptatie staat, betaald heeft, kan gebruik maken van de condictio indebiti, den wissel teruggevende.

VII.

Het recht van abandon, vermeld in de artt. 321 en 335 W. v. K. kan worden uitgestrekt tot het geval, dat het wrak reeds verkocht is en de afstand dus zou betreffen de opbrengst van het reeds geleverde wrak.

VIII.

Het faillissement der naamlooze vennootschap bewerkt op zich zelve niet hare ontbinding; deze wordt niet belet door de homologatie van het door haar aangeboden accoord.

IX.

De schuldenaar, die gerechtelijken boedelafstand vraagt, behoeft noch goede trouw, noch ongelukken te bewijzen.

X.

De Hooge Raad moet de cassatie, die eerst na drie maanden gevraagd wordt, ex officio afwijzen.

XI.

Eene reconventioneele vordering kan geldig ingesteld worden bij een exploit van oppositie tegen een vonnis bij verstek.

XII.

Niet aannemelijk is het gevoelen van FILANGIERI en BENTHAM, dat als geldboete moest worden vastgesteld het verlies van een evenredig deel van het vermogen.

XIII.

Schuldig aan begunstiging door heling kan ook hij zijn, die, toen hij de zaak ontving, niet wist dat zij door misdrijf was verkregen.

XIV.

Art. 416 Wetboek van Strafrecht (3 Maart 1881 (Stbl. N°. 35) is te ruim en te beperkt.

XV.

Die een getuigschrift van goed gedrag met den naam van een bijzonder persoon onderteekent, is niet wegens valschheid te straffen.

XVI.

De in art. 391 Sv. voorgeschrevene kennisgeving van de aanteekening door het Openbaar Ministerie van het beroep in cassatie is ook verplichtend in geval van ontslag van rechtsvervolging of van vrijspraak.

XVII.

Het recht van den Koning om de Eerste Kamer der Staten-Generaal te ontbinden, vordert geenszins het recht ook de Provinciale Staten te ontbinden.

XVIII.

Of eene bestaande vereeniging heeft gehandeld in strijd met eene bepaling van art. 3 der wet van 22

April 1855 (Stbl. N°. 32) kan alleen worden uitgemaakt door den rechter. Deze laatste is evenwel niet bevoegd de ontbinding der vereeniging te bevelen.

Aanvulling der wet op dit punt is gewenscht.

XIX.

Het burgemeesterschap is uitsluitend een staatsambt.

XX.

Terecht vervangt Mr. N. G. Pierson (Handboek der Staathuishoudkunde Deel I. blz. 79 en 80) het woord: „grondrente" door het woord: „pacht."

302

ERRATA.

Op bladz. 45 staat: art. 16 moet zijn: art. 66.

Op bladz. 46 staat: Stbl. N°. 185 moet zijn: Stbl. N°. 85.

Op bladz. 54 staat: 7 Dec. 1826 moet zijn: 7 Dec. 1836.

Op bladz. 70 staat: Stbl. 162 moet zijn: Stbl. 102.

Op bladz. 87 staat: Wet v. 29 Juni moet zijn: Wet van 29 Juni 1854.

Op bladz. 88 staat: van 150 en 489 moet zijn: van de artt. 150 en 489.